

Korte schets of denkbeeld, om tot een groote volmaaktheid in de schilderkonst te geraken

<https://hdl.handle.net/1874/191919>

G. WIGMANA.

Schilder, geboren

den 27^{en} September 1673.

Tot Werkum in Friesland.

En Overleden den 22. May 1721. tot 70 Jaar.

G. Wigmans se ipse pinxit 1721.

B. Picart sculp. 1727.

g
9

KORTE SCHEETS
O F
DENKBEELD,

Om tot een groote volmaaktheid in de
Schilderkonst te geraken,

Opgesteld door den HEER

GERARDUS WIGMANA,

In zyn Leven berucht SCHILDER,

En na deszelfs Dood uit zyn eige
Handschrift te zamen getelt.

Waar by gevoegt is het Leven, als ook het Portret
van den Autheur, door hem zelf getekent, en

Gefneden door den beroemden Kunstenaar

B. P I C A R T.

AMSTERDAM,

By JACOBUS RYCKHOFF, JUNIOR Boek-
verkoper, over de Trappen van de Beurs-Sluys,

1742.

VOORREDE

D E S

SCHRYVERS.

Et ware te wenschen dat de bekwaamste en grootste Meesters van de voorgaande Eeuwen een denkbeeld van hunne byzonderste werken in Schriften hadden nagelaten, welke reden zy gehad hebben het zo te ordineeren, de hartstochten zodanig af te beelden; of waarom alle de byzonderste Deelen der Konst in yder byzonder stuk door hen is volvoert? om daar door een Ligt te ontfangen, wat reden de grootste Kunstenaars gehad hebben, in het verbeelden en schikken van veele werken, daar de bekwaamste kunstkenners zomtyds nu onweetende in blyven. Want de Maker heeft meenigmaal reden tot een zaak, die door een ander niet kan begreepen worden, het zy door groote of kleine afstanden, in groote of kleine Dagligten, hartstochten, tegenwerkingen,

gen, groote en kleine beweging der Beelden, en veele andere zaken meer. Dierhalven word het van de bekwaamste kenners en grootste Liefhebbers der konst een nuttelyke zaak geoordeelt, dat men een middel aan de hand geeve, waar door men kundig worde om van een Schildery te kunnen oordeelen, en op het zekerste te kunnen weten, wat reden de Maker gebadt hebbe, om zyne zaken dus te schikken. Dit is de oorzaak geweest, dat ik voornam, een van myn voornaamste stukken achter aan in dit werkje voor te stellen, en een denkbeeld daar omtrent van alles te geeven, op dat een iegelyk, die het zelve ooit kome te zien, met des te meer zekerheid daar van zal kunnen oordeelen.

H E T

H E T
L E E V E N
V A N
GERARDUS WIGMANA,

Beroemt S C H I L D E R.

Geboren tot Workom in Vries-
land.

WAnneer de Schikgodinne het zaad der Werken in de natuur der Jeugd komt in te storten, schynt het zo krachtig, dat zy niets kan verborgen laten, om t'eeniger tyd de vruchten daar van te doen voortkomen, gelykerwys zulks gebleken is aan de Perzoon van GERARDUS WIGMANA, gebooren tot *Workum in Vriesland*, den 17^{en} September des Jaars 1673. Want 8 jaren oud zynde brachten zyne Ouders hem ter School om te leeren Lezen en Schryven; als wanneer hy eenigen tyd hebbende al zyn Papier met Mannetjes bekladde. Uit het School komende, ging hy op een groote en breede Brug, die voor zyn Ouders Deur over de Burgwal lag, en bekrabbelde dezelve van alle kanten met Mannetjes; zo dat de Natuur, als van de Geboorte, hem tot de Konst kwam te roepen, wyl hy zulks nooit van anderen had zien doen, ja zelf nooit had zien Schilderen, noch van de Schilderkunst horen spreken. Zestien jaren oudt, en ook te dier tyd reets Vaderloos zynde, vraagde zyne Moeder hem: Wat wilt gy Leeren, hem teffens verscheide dingen voor-

H E T L E V E N V A N

stellende, maar hy gaf telkens ten antwoord: *Als ik geen Schilderen mag leeren, zo laat my het Weeven leeren!* dit zeggende met die intentie, dat 'er niets was daar zyn begeerte meer naar overhelde, dan tot de Schilderkonst. Zyne Moeder liet haar bewegen, en besteedde hem by een Glaschilder, zynde dit de beste die 'er in de Stad bekend was. Wanneer hy nu by dien Meester ruim een jaar het Teekenen geleerd had, wilde het geval, dat 'er twee Duitsehe Meesters in die Stad kwamen, om eenige Portretten te Schilderen, namentlyk *Joachim* en *Christiaan Bormeester*, twee Gebroeders, van *Lunenburg* geboortig, by welken onze Schilder omtrent 8 Maanden leerde Teekenen en Schilderen; na welken tyd hy omtrent twee jaren, Meesterloos zynde, de Konst oeffende by zich zelve. Daar op geraakte hy tot *Leeuwaarden* by een Meester, doch die zelf maar een gemeen Schilder was, weshalven hy ook in zes Maanden weinig van hem leerde, en, om zo te spreken, niets vorderde in de Konst. Wyl 'er nu geen ander Meester was te vinden, by wien hy de Kunst voortzetten konde, bleef hy wederom eenige jaren zonder voorganger; tot dat eindelyk *Jelle Sybrandi*, een braaf Schilder, uit *Italië* tot *Sneek* in zyn geboorte plaats aankwam, by welken hy omtrent een jaar met grote lust en genoegen een goed onderwijs in de Konst genoot. Hier op, aangespoort door de lust en begeerte om meerder te weten, en om vreemde Landen te bezoeken, en aldaar de werken der beroemdste Meesters te bezien, begaf hy zich A°. 1698. naar *Parys*. Aldaar zich omtrent anderhalf jaar op de Koninglyke *Academie* in de Kunst geoeffent hebbende, kreeg hy lust om het lang gewenschte wonder, *Rome*, die Moeder der Kunsten, te zien, alwaar hy den 14. *November* 1699. gelukkig aankwam. Alhier nam onze Schilder tot bevordering der Kunst het onderwijs van den beroemden en uit-

GERARDUS WIGMANA.

uitmuntenden Konstenaar *Johan Maria Morandi*, die, wegens zyne uitmuntendheid in de Konst, de eere gehad heeft, van zes of zeven Pausen, den Keizer Leopoldus en de Keizerinne, nevens veel andere groote Princen en Princesen, naar het Leven te Schilderen, ook veele schoone Historie-stukken, zo in *Rome*, als elders, te vervaardigen, waar door hy de Ridderlyke waardigheid heeft kunnen verkrygen, maar dezelve grootmoedig van de hand gewezen, toen hem die van den Keizer wierd aangeboden, achtende en beminnende de Konst meerder dan alle Eere en uiterlyken schyn, tot een groot en nooit gehoord voorbeeld en verwondering; gelyk de Heer *Theodorus Wilkens* getuigt van *Morandi* te hebben gezien een Schildery, verbeeldende een heilige Familie, en berustende by een Kardinaal in *Rome*, waar achter geschreven staat: gemaakt in den Ouderdom van 96 jaren, één jaar voor zyn dood. Na dat onze Schilder in *Rome* omtrent drie jaren het onderwys van den voorgeselden Meester genoten, en gedurende dien tyd in de schoonste *Antiquen* gestudeert, ook de werken der voornaamste Meesters gecopicert had, (waar onder drie van *Raphaël*, van welken de Bataille van *Constantyn* het voornaamste is) begaf hy zich weder te rug naar zyn Vaderland, om aldaar de Konst voort te zetten, en geraakte vervolgens in Dienst van het Hof van *Vriessland*, alwaar hy de eere gehad heeft, den Stadhouder *Johan Willem Friso*, en zes Princesen, deszelfs Zusteren, in de Teekenkonst te onderwyzen, en eenige werken voor hen te maken. Vyf jaren het Hof gedient, en alzo 8 of 9 Vorstelyke Personen als Meester onderwezen hebbende, ook binnen dien tyd getrouwt zynde met een Boppers Dochter, genaamt *Petronella Maria van der Lely*, (deszelfs tegenwoordige Weduwe) verliet hy het Hof, en teffens *Vriessland*, en kwam

HET LEVEN VAN G. WIGMANA.

kwam naar Amsterdam met ter woon, alwaar hy de Konst met roem geëffent en voortgezet heeft tot aan zyn dood, welke voorgevallen is den 22. Mey. 1741. na een ziekte van weinig dagen. In den Ouderdom van 68. jaren en ruim 4 maanden. Onze Schilder maakte zyn meeste werk van Cabinetstukken, alhoewel hy ook verscheide groote werken heeft in't Licht gebracht, gelyk by verscheide Liefhebbers te vinden, en waar van de voornaamsten noch by deszelfs Weeduwe berustende zyn, als onder anderen het meergemelde stuk van *Alexander* op zyn Ziekbedde, een stuk verbeeldende de *Schilderkonst*, een stuk verbeeldende het Badt van *Diana*, en veele anderen meer, die noch niet gezien zyn, alle zeer deftig, uitvoerig, zagt en weergaloos geschildert, gelyk zulks genoegzaam onder de Kunstkenners bekend is.

Onze Schilder heeft by zyne Huisvrouw verwekt gehadt een' Zoon en eene Dochter, welke laatste, *Jobanna Maria* genaamt, maar 18 Jaren Oud geworden, en 1730. Overleden is, hebbende bereits wonderlyke Proeven in de Schilderkonst na hare Jaren gegeven. De Zoon is noch tegenwoordig die Konst oeffenende.

KORTE

KORTE SCHEETS
OF
DENKBEELD,

Om tot een grote volmaaktheid
in de Schilderkunst te gera-
ken &c.

VOORBEELDEN DER ANTIQUE EN
MODERNE SCHILDERS.

DE Mensch, een kleine Aart of
Waereld, vernuftig en Inborst
verftandig gefchapen, des Men-
dierhalven aangedre- fchen.
ven tot hoge en edele
betrachtingen, welke
gevoelens de herten der Menschen
tot de onfterffelykheid kunnen oplei-
den, en wel door een loffelyke aan-
fporinge van de allerdiepste verbor-
gentheid der Natuur te doorsnuffelen,
heeft geene ruft vóór dat hy begrype
't geen ooit begrepen is; en het ver-
A veelt

2 Korte Schets of Denkbeeld

veeld zodanige Zinnelyke Onderzoekers nimmermeer, alle wonderwerken nauwkeurig uit te pluizen, denkende ten dien einde op dit Aardsch Tooneel gebracht te zyn.

De Stelling van Quintillianus.

Quintillianus zeyd, dat het naaste by Godt koomt de opmerking van al het geene de Waereld in haren schoot bevat; dit zyn de zodanigen, die met diergelyke bedenkingen ingenomen zyn, en met groot recht andere Menschen daar in pogen te overtreffen; ten ware dat die geene noch verder gingen, welke deze wonderen der Natuur niet alleen beschouwen, maar ook dezelve wonderbaarlyk naar het leven afmaalen.

Van Chrysostomus.

Stelling des Schryvers.

Chrysostomus zeyd: de Schilders bereiden de Aanschouwers eene aangename Lustbaarheid, in het kunstig atbeelden van alle zichtbare dingen. Het is in der daad een grote zaak, en men moet zich daar aan gewennen, om alle zichtbare dingen in zyn gemoed op te leggen, al wat onder het uitspanzel des Hemels zich ver-toond; en noch groter het zelve op 't levendigste en schoonste na te bootzen, inzonderheid om het schoonste van de allerschoonste Lichamen in zyne

zyne denkbeelden uit te drukken, volgens het welke men zyne werken naderhand denkt te fchikken; ten welken einde de fchoonfte ftatuën ons tot een Wegwyzer kunnen dienen, aangezien de volkomen fchoonheid in geen Mensch is te vinden. Dienvolgens is 't noodzakelyk, het fchoonfte van veelen op te maken, en dat tot een volmaakt Lichaam te brengen.

Tullius zegt, dat, wanneer de moeyelyke dingen afgedaan zyn, het andere ligt zal volgen. Alzo moet men hier geleerdheid en opmerkinge toebrengen, om alles vaardig by der hand te hebben, en naar vereifch van zaken te beproeven, zich zelve voor oogen ftellende, welk een groot vermogen het Menschelyk verftand heeft om alles te doorgronden, en te achterhalen. Ja zelf men mag byna wel zeggen, wat is 'er toch, dat des Menschens gemoedt niet kunftig weet uit te vinden, als het daar een grote lust toe heeft. Laatze eindelyk daar op letten, waar zy naar ftaan; het is de kunft der kunften, die het loon van hunnen arbeid wezen zal, gemerkt de weg, die ons tot de kunft leidt,

4 Korte Schets of Denkbeeld

De weg
tot de
kunst is
niet on-
gemak-
kelyk.

Voor-
beeld
van de
oude
Dichters.

beveftigt
met *Fi-
dias.*

niet hard en ongemakkelyk is, maar meest in den wille bestaat. En indien wy onzen tyd nuttelyk besteedden, zouden wy moeten bekennen, dat wy tyds genoeg hadden, nadeemaal de gantsche Natuur ons ten allen tyde en by alle gelegentheden tot Leeringe kan dienen; weshalven wy ons behoren aan te prikkelen, om noch beter dan de allerbeste te doen. De Dichters plagten hunne gedachten in den aanvang hunner werken rype-lyk te overwegen, op dat dezelve als een vloed daar heen uitliepen; het welk de Schilders ook behoorden te doen, op dat alles gemakkelyk schyne gedaan te zyn; waar toe het denkbeeld eene Print of voetstap is, die ons tot alle kunsten opleidt. Want wanneer het bedachte wel is uitgewerkt, is 't schooner dan het geen dat volgens het natuurlyke is gewrocht. *Fidias* hadt *Jupiter* nooit gezien, echter heeft hy hem al Donderende verbeeld. Doch deze Majesteit kan eerst recht getroffen worden, als iemands gemoed alvorens zyne werken begrepen heeft, om het door de Denkbeelden te bewaren, en zyn

which had to be done by the ge-
celle

gemoed door de Poëeten te versterken, gelyk *Jupiter* door *Fidias* is gemaakt.

Hebben *Fidias* en *Praksetelis* den Hemel beklommen, zeidt *Thespesion*, of is het wat anders? vry wat anders, zegt *Appollonius*, zy zyn vol van wysheid geweest, want de Denkbeelden hebben 't volmaakste voortgebracht: dies behoren wy het voorbeeld van *Jupiter* en *Fidias* te volgen, hem aanschouwende verzeld met de Hemelsche Planeten.

Dus blykt uit de voorgaande reden, dar de Verbeelding het volmaakste kan voortbrengen, om tot de grootste volmaaktheid te geraken, die den Kunstenaar van noden is.

Fidias maakte in den Tempel te *Ephezen* een Beeld dat een hogen en groten afstand vereifchte; hierom heeft hy deszelfs oogen, neusgaten en mond merkelyk vergroot, en krachtig doen werken, ten einde door den afstand alles te verzachten. Dus is het dan noodzakelyk voor den Kunstenaar, dat hy, om tot de uiterste volmaaktheid te geraken, zodanige verbeeldingen zorgvuldiglyk in zyne

Dat men behoort te volgen.

De verbeelding kan het volmaakste voortbrengen.

Voorbeeld van *Fidias*.

6 *Korte Schets of Denkbeeld*

gedachten formeere, die hem ten allen tyde kunnen dienftig zyn. Ja het zal den gewilligen zeer ligt vallen, om tot een grote volmaaktheid te komen, indien men in alle voorvallen zyn verftand op het fchoonfte der natuur veftigt, en alzo het fchoonfte uit het fchoon verkieze en in prente. Want het profytelyke behoord meer by ons te gelden, dan het gewoonlyke, en deze onuitputtelyke Rykdommen, opgelegd in de Schatkift van onsgemoedt, worden telkens te voorschyn gebracht, als de gelegenheid zulks vordert.

Het
voor-
gaande
beves-
tigt.

Uit de voorgaande Reden blykt, en het gaat immers vaft, dat zo wy vorderen en een ander willen verby gaan, wy ons niet te vrede moeten houden met het geene, dat alrede uitgevonden is. Want die altoos een ander navolgt, zal nooit zelf de eerfte worden, en die niet en zoekt, zal ook nooit iets vinden. Dierhalven moet men trachten voor te loopen, om tot de hoogfte trap van volmaaktheid te geraken, en de *Imitatie* altoos op het krachtigfte in 't werk ftellen, tot de eigenschap der zaken,
en

en om van alle zichtbare dingen iets in zyn gemoed te bevatten, op dat men bekwaam zy, die op zyn tyd voort te brengen.

Chrisostomus zeid, dat het onmogelyk zy uit te munten, ten zy men met de alleruitmuntendste om stryd daar naar trachte: want den moedt verloren te geven in dingen, die niet ondoenlyk zyn, is schandelyk, en wy meenen, dat de konsten toegenomen hebben door bevoordering en verbetering van 't geen noch onvolmaakt schynt te wezen, en de tyd heeft veele dingen uitgevonden en verbeterd, zegt *Senexes*, en *Quintillianus* veel kruipen langs de grond uit vreze van te vallen, vermits ons de bedenking tot meerder aandacht verwekt, en wy door ons begrip de grote kracht der Deugden in ons gemoed moeten opleggen, om alles des te beter te doorgronden. Overzulks word 'er vereischt, dat wy onze Volglust niet alleen omtrent de beste dingen besteden, maar dat wy ook te gelyk verstaan, waarom wy dezelve voor goed keuren, en waar in de uitnemen-

Men moet in alles om stryd pogen uit te munten. *Chrisostomus*.

8 *Korte Schets of Denkbeeld*

Voor-
beelden
die men
behoor-
de te vol-
gen.

heid derzelve bestaat. Dus behoord men zyn gemoed dan te vullen met de bevalligheid van *Apelles*, met de stoutmoedigheid van *Seuxes*, met de naarstigheit van *Protogenus*, met de diepzinnigheid van *Thimantheus*, en en met de hoogstatelykheid van *Nicofannus*.

Die te
volgen
zyn.

Doch wyl daar geen wezentlyke zaken van te bekomen zyn, zopooft dan na te volgen de zedige bevalligheid van *Rafaël*, de zoetvloeyentheid van *Coretio*, de aangename kleur van *Tietiaan*, en de grootfche en vreemde Ordinantien van *Paulus Veronees*. Al wie deze dingen in zyn gemoedt prent, zal door den tyd wonderen voortbrengen, en alles zal wyders ligt en gemakkelyk volgen, zullende zodanig een de langgewenschte Konftenaar wezen. *Plinius* zeld, de Konftenaars behalen den grootften Lof, wanneer zy iets gevaarlyks aanvangen, 't welk echter buiten verwagting een goede uitkomst heeft. Doch men moet het geene wy gezegt hebben hier niet verftaan van ydele inbeeldingen, maar alleen van Denkbeelden die op de

Na-

Natuur der dingen gegrondt zyn, gelyk de Poëeten door eene Imitatie alles komen te verbeelden, als de weelderige vrolykheid der Banketten, de arbeidzame vermaakelykheid der Jacht, de bloedige gruwelykheid der Veldslagen, de onvermydelyke angst van Schipbreuk, de doodverwige Diluvi of overstroming van Wateren, den geenen die in een diepen nacht eens duisteren Kerkers geketent leggen, en meer andere dingen, die alleen door een verbeeldings kracht kunnen worden voortgebracht, en die de Schilderkunst als tegenwoordig moet vertonen en voor oogen stellen: want men moet zich aan die dingen zo vergapen, als of ze tegenwoordig waren; boven dien worden ook geene dingen door de ooren in ons gemoed zo wel ingedrukt, als dewelke wy door de oogen en gedachten daar in brengen.

Polibius zeyd, de oogen zyn veel scherper getuigen dan onze ooren, waar op *Bazilius* roept: staat op gy doorluchtige Schilders! die de treffelyke daden der Kampvechters zo levendig hebt afgebeeld, en verheer-

Stelling van Polibius. Bazilius bekende.

10 *Korte Schets of Denkbeeld*

lykt door uwe Kunst de Majesteit des Opperheers, verlicht door den Sluyer uwer Wysheid de vrome Daden der gekroonde Stryders, welken ik al te duister hebbe afgemaakt. Ja ik ben verheugt dat ik verwonnen ben; want ik zie alles levendiger en netter uitgedrukt. Breng herwaarts, breng herwaarts, zeyd hy, den gantschen arbeid van geleerde Naakten, ô gy brave Schilders, en verwerpt de gewoonlyke beuzelingen der suffers fabelen, en laat uw vernuftiger hand u als grootfche dingen verbeelden: want de oogen der Menschen blyven met een sprakeloosheid staan, wanneer zy iets groots levendig zien uitgebeeld.

Een deftig stuk Schildery werkt krachtig op het hart der Menschen.

Voorbeeld.

Ja de Schildery van *Andromaché* werkte zo krachtig op het manhaftig hart van *Porcia*, dat ze door het aanschouwen van dat Tafereel in tranen uitborst, zeyd *Plutarchus*. *Virgilius* verhaald, dat *Eneas*, in Carthago zynde, het Schildery zag waar in den Trojaanschen Oorlog was afgebeeld, en waar in *Agamemnon*, *Priams* en *Achilles* schrik niet vergeten waren, zo dat hy stil stond en weende. Zodanig een indruk had het vermogen des Konstenaars door zyne

zyne natuurlyke afbeelding op het gemoed van een der dapperste Mannen, die ooit geleefd hebben; zo dat het vermogen der kunst doorluchtige Mannen kan ontroeren. De beroering nu moeten wy uit de waarheid der dingen zoeken te trekken, en een recht Konstenaar behoort te bezoeken, al wat 'er te bezoeken is, op dat hy de rechte waarheid der zaken zodanig in zyn gemoedt prente, als of hy de zaak voor zyne oogen zag geschieden, en het voornaamste einde der Fantasien of verbeeldingen bestaat in de duidelyke waarheid of uitdrukkelykheid der dingen.

Niemandt heeft ooit deze wonderbare werken kunnen voortbrengen, ten zy hy zich gestadig gewenne, de beroertenskracht door behulp van de natuur in zyn gemoedt te drukken of te prenten, en gestadig te bezoeken al wat 'er bezocht kan worden. *Michiel Ephesus* zaid: ons gemoedt is in alles een Register of aanwyzer van het geene wy met onze oogen gezien, of met ons verstand begrepen hebben. Voorts behoren wy onze gedachten te verryken met de volmaakste beelden van eene onberispelyke schoonheid,

Wat een Schilder doen moet om die kragt in zyn stuk te brengen.

gelyc
-w
-w
-w

12 *Korte Schets of Denkbeeld*

heid, en het gantsche Menschelyk bedryf of de hartstochten moeten gestadig als voor onze oogen speelen.

Plinius.

Plinius verhaald dat *Filokaris* in het afbeelden van *Glauchio* met zynen Zoon *Aristipus* zodanig overeen kwam, dat hy hem ten eenemaal gelyk was, daar nochtans de jaren zeer veel verscheelden, en de ouderdom van de jongkheid genoegzaam was te onderscheiden: waar uit blykt, dat de blote schoonheid niet alleen genoeg is om onze zinnen te voldoen; maar het moet met waarheid en bevalligheid verzeldschapt zyn. Want de bevalligheid is een verzameling van de allerbeste dingen, en wy behoorden gedurig onze gedachten en oogen op de welstandige bevalligheid te slaan.

Dionisius.

Dionisius zeyd, dat 'er een grootmoedige natuur in een' Kunstenaar vereischt word, of dat men zich ten minsten met een standvastig voorneemen tot de hoogstatelyke en wonderbaarlyke bedenkinge moet gewennen.

Gedrag van Nicofanus.

Nicofanus was net enaardig, houdende zich altoos bezig met iet onge-meens en deftigs te verbeelden, om een' goeden Naam te verwerven, en men wist in zynen tyd van niemand zyns

zyns gelyk te spreken, wordende zyne werken ook meest van alle geprezen, om dat hy iets groots voortbracht. Ja, het is onmogelyk den Nakomelingen met iets gemeens in verwondering te brengen. Dierhalven is 't nodig dat men vorme en her-
 vorme, om alles wat ons verstand kan helpen by der hand te nemen, om door de beste uitvindingen en werken van anderen ons verstand te verryken, gelyk *Fidias* zynen *Iliaanschen Jupiter*, en *Apelles* zyne *Diana* uit *Homerus* hebben gehaald. *Timantis* heeft zyne *Ifignia* zeer geestig ten offer gebracht en, uit *Euripides* genomen; zo dat 'er veelen door den Geest van anderen zyngedreven geworden, om het allerbeste voort te brengen. Het is ook onmogelyk iets groots te verzinnen, zonder behulp van andere noodzakelyke dingen, die tot de kunst kunnen dienen. Zo dat uit al het vorengemelde is getoond, wat door de denkbeelden kan gedaan worden, en hoe noodzakelyk het is, onze gedachten tot het byzonderste en grootste te gewennen, om door den tyd tot het uiterste der Konst te geraken. Want het zaad der Konsten

Geprezen.

Men moet het verstand te hulp komen.

Als de ouden gedaan hebben.

is

14 *Korte Schets of Denkbeeld*

is in ons-zelfen, zeyd *Seneka*, en Godt, de opperste Leermeeſter, brengt het verſtand uit het verborgenſte te voorchyn. *Quintillianus* zegt, al is 't zake, dat de Deugd eenige aanſporinge uit de Natuur ontleend, zo moet hare volmaaktheid uit het Onderwys en de Leeringe voortkomen; en de Voorbeelden maken ons op het allergemakkelykſte wys, wat wy behoren in te volgen en te vermyden; en zy dienen ons in de plaats van getuigen. *Seneka* zeyd, dat de Deugd in haar eigen aart eerzuchtig is; want zy poogt de allereerſte verby te ſtappen; en *Scipio* zegt duidelyk, dat hy, die een ander zoekt na te lopen, nooit de eerſte zal worden. Waar uit blykt, dat wy met geen laffe gedachten ons gemoedt behoorden te voldoen, denkende dat het genoeg zy, als wy maar een ander gelyk zyn; maar wy moeten ons nooit te vreden houden, vóór en al eér wy zelfs de eerſte zyn geworden. En de Konſtenaar moet zich nooit laten affchrikken, al is 't dat hy ten eerſten den *Ulyſſes* van *Protogenus*, of de *Venus* van *Apelles* niet kan verby ſtreven; maar door

Beveſtigt met *Quintillianus*, omtrent de Deugd,

Dus ook met *Seneka* deswegen, en *Scipio*. En ſteets de eerſte trachten te zyn;

Maar zich nooit laten affchrikken.

door hoop en yver ſteets daar naar trachten, om hen niet alleen gelykte worden, maar zelf noch iets daar te doen, en denken, dat zy ook Menſchen zyn geweest, en wy zulke zyn; dat wy daar behoorden toe te doen, gelyk zy by de fraaye werken het hunne gevoegt hebben; en dat, gelyk de vlamme opwaarts ſtygt zo lang zy gevoed word, het ook dus met den Konſtenaar gaat, zo hy onophoudelyk zyne gedachten en den beelden op het volmaakſte laat werken, en hy zal voorzeker tot iets byzonders geraken, wanneer hy dagelyks wat oly in zyne vuurige gedachten ſtort, waar door het vuur van zyne *Immolatie* des te krachtiger werd ontſtooken, en de gedachten of memorie verſterkt worden. Want men leeft van *Apelles*, dat 'er geen dag verby ging, of daar wierd altoos een' trek gedaan, waar door hy zodanig onthoudt of memorie kreeg, dat hy door het éénmaal aanzien een Perſoon kennelyk wift af te beelden; gelyk aan het Hof van Koning *Ptolemeus* geſchiedde, daar hy door des Konings Boodſchapper genoodigt zynde ter maaltyd, dien Boodſchapper

Altoos de Meesters trachten te boven te gaan.
Waar door zulks geſchied.
En wat Apelles deedt.
zeer

16 *Korte Schets of Denkbeeld*

zeer levendig met eene houtskool op de muur affchetste, die door den Koning aanstonds is gekendt. Waar uit blykt, dat men, zo men tot de uiterste volmaaktheid wil komen, zyne gedachten gedurig met zyn doen paren, en geen tyd ontzien moet, die tot de volmaaktheid kan dienen. De Schilder *Agaterkus* zich in het byzyn van *Seuxes* niet schamende te zeggen, dat hy allerhande werk, zonder eenige moeite vaardig afmaakte, zo antwoordde *Seuxes*: ik ben daar vry langer mede bezig om tot de volmaakte schoonheid te geraken. Zo dat de volmaakte schoonheid niet anders dan door den tyd kan verkregen worden: want die zich-zelven verhaasten, houden alle dingen ydel en nietig; dienvolgens is het spreekwoord, *Gedane spoed is zelden goed*, maar al te waar, daar in tegendeel de geenen, die zich niet verhaasten, alle dingen zeker en klaar vinden.

Agaterkus en Seuxes.

Door den tyd alleen geraakt men tot de volkomenheid.

De verhaasting is kwaad.

Quintilianus zaid: al wat naar den eisch der zaken genoegzaam volwrocht is, heeft zyn volle kracht, zo dat het schielyk doen geen middel is van 't weldoen; maar het weldoen

doen is een middel om schielyk te doen: want de onachtzaamheid heeft nooit iets treffelyks voortgebracht. Zo bestaat dan de verbetering der kunst in het toevoegen en het aftrekken, als mede in het veranderen. Want immers is de Natuur noch zo zeer niet afgemat of uitgeteerd, datze niet machtig zou zyn, iets meer by het voorgaande te voegen, ter verbeetering der Kunsten? Uit dit alles blykt, dat 'er niets is, 't welk de Kunst meerder vordert, dan dat men zonder ophouden zyn gemoedt en gedachten tot iets heerlyks en groots gewenne, en gestadig de Denkbeelden met de schoonste voorwerpen verryke; voor 't overige dat men de verdere middelen by der hand neme, om met behulp der Denkbeelden tot de uiterste volkomenheid der Kunst te geraken: en wel eerstelyk van de *Inventie*.

Waar de verbetering der Kunst in bestaat.

Seneca zeyd, dat wy een vruchtbare stoffe dienen te verkiezen, welke ons verstand vermaakt en te gelyk opwekt; want het geen voortvloeiende is, komt uit een volle stoffe, en de grootste noodzakelykheid der Ordinantie is de Historie te overweegen,

Van de Inventie.

18 *Korte Schets of Denkbeeld*

gen, grondelyk te verstaan, en onophoudelyk te overdenken. Zo dat de meeste deugd bestaat in de waarheid en waarneming van een bekwame plaats en tyd, als mede, in de bescheidenheid van een tuchtig of eerbaar beleid, in de Mannelyke Magnificentie, en in de Vrouwelyke zedige deftigheid. Overzulks moet een goed Kunstenaar den aart, de gestalte, het gebaar en de eigen driften der beelden boven al en voornamentlyk waarnemen, en het anderbywerk stilletjes daarna schikken. Want alle gedeelten van een goede ordinantie moeten zoo diep in een verknocht wezen, datze zagtelyk aan een verbonden, genoegzaam een Lichaam schynen te wezen, nochtans de principaalste beelden de beste plaatzen gevende en het meeste laten spreken; ook de grootste Lichten op hen laten toevloeijen; op dat de Historie zich deste krachtiger vertoone, en om de waarheid te verbeelden. Dus zullen wy bevinden dat onze Ordinantie niet verwaandelyk groots, maar zedig naar den eisch, niet afbreukig of steil, maar zagtelyk verheven groots, en niet droevig, maar vrolyk, aangenaam

Een
Kunste-
naar
moet
den aart,
gestalte
enz. van
alles wel
observe-
ren.

naam, bezadigt, manierlyk en lustig is. Immers bestaat de Inventie voo-
namentlyk in de kracht van ons ge-
moedt, dat van te voren alles in zyne ge-
dachten behoord te aanschouwen, en te
overwege wat'er gedaan moet worden.

Waar in
de In-
ventie
bestaat.

Plinius zeyd, dat het onmogelyk
zy wel te doen, zonder het behulp
der Geometrische en Optische weten-
schappen. Wanneer *Fidias* en *Al-*

Plinius.

camenas Minerva voor die van Athe-
nen op een verheven plaats moesten
maken, zo heeft *Alcamenas* zyn beeld

Alcames
nas en
Fidias.

zeer zoet in alle deelen gemaakt, en
Fidias daar en tegen heeft de oogen,
neusgaten en mond van zyn beeld
wydt open gedaan, ten einde door
den afstand alles kwame te verzach-
ten, waar en tegen de zagtheid van
Alcamenas geheel verdween, en in
hardigheid of styvigheid veranderde.

De Or-
dinantie
moet

Zo dat men noodzakelyk de Ordinantie
naar vereisch van plaats moet schikken.

naar
vereisch
van

Ook geeft het een grote Welstand, zyne
Ordinantie in verscheide verdiepingen

plaats ge-
schikt
worden.

te schikken, en de principaalste beel-
den de verhevenste plaatzen te geven,
mitsgaders de kanten veranderlyk en
stilletjes te laten werken, op dat zich de
Historie als een natuurlyk, en niet als

een gemaakt Schoutoneel aan onze oogen vertoone: en byaldien het een veelbeeldige Ordinantie verbeeld, geeft het grote Welstand, van eenige beelden op Pylaren of ander verheven plaatzen te doen vertoonen, dat alles wel geplaaft worde, zo de beelden die de Historie reprezenteeren, als de andere Bywerken, om de verbeelding des te ryker en aangenamer te maken. Moet hy een Mensch in zyne dolle razerny of grimmige verbolgentheid woedende uitdrukken, ofte een verliefde Minnaar Schilderen, die vol diepe gepeinzen is, dien het hart van vrolykheid opspringt, en die door een zekere beroertenskracht word aangedreven, het zal hem niet zwaar vallen elk het zyne te geven, wanneer de geest des Kunstenaars zich benaarstige om de natuur aller dingen, en wel voornamentlyk de natuur des Menschen, te verstaan. *Filostratus* zeyd, die de voorvallende dingen niet naar den eisch maakt, vergrypt zich tegen de waarheid. En om deze waarheid op het schoonste in zyne Ordinantie waar te neemen, dient men dezelve zodanig te schikken, dat de Lichten zeer grote partyen komen te maken,

Filostratus.

De waarheid van een zaak moet geöbfer veert worden.

op

op dat de bruinigheden zo veel te meer welstand aan het zelve veroorzaken, zo dat de beroertenskracht naar vereisch van zaken wel behoord waargenomen te worden.

Achilles Tantus zeid, daar was Achilles Tantus. zulk een zoete en Welstandige verbaastheid in het Schildery van *Andromeda*, dat elk zich daar over verwonderde. Hier uit blykt hoofdzakelyk, dat men de eigenschappen der beroerten wel moet waarnemen; want de Schilderyen van de waarheid afwykende verdienen genen Lof.

Vitreuius verhaald, dat, als *Aparturius* van *Alabanda*, te Het on-eigene moet niet gebruikt worden. *Toallus* een Schouwplaats of Tooneel aardig hadde opgericht, in 't welke by verscheide beelden voor Pylaren stelde, als mede Centauren die de Capiteelen ophielden, alle de Statuën na de maniere der Oratoren heeft laten spreken, het welk eene onaangename verbeelding heeft te weeg gebracht. Variatie is nodig, Zo dat wy noodzakelyk veranderlyke welstandigheid moeten zoeken voort te brengen, volgens tyd en plaatze, en andere eigenschappen die men in het werk en 't beleid voornaam entlyk, moet uitdrukken, zo dat het beleid het voornaamste is dat een Kunstenaar van noden heeft; ook moeten

22 *Korte Schets of Denkbeeld*

wy de eigenschappen des Landaarts, zo in Kleederen, optooifel, als andere byzondere deelen wel waer nemen, en ons het zelve door behulp van den Historiefchryver voor oogen stellen, boven dien is 't zeer noodzakelyk wel acht te geven op tyd en plaats, op dat men zyn werk des te volmaakter voorbrenge.

Wat men te doen hebbe, wanneer men iets groots wil verbeelden.

Byaldien men ook eens Konings-of prachtig vertrek wil verbeelden, moet men zich alles wat 'er heerlyk en groots kan bedacht worden verbeelden en voorstellen, om de Majesteit des te heerlyker te vertonen; en om des te zekerder te zyn, zo beschouwt ter versterkinge uwer gedachten de grootste en deffigste Ordinantie van de School van Athene door *Rafel* verbeeld, mitsgaders veel heerlyke en zonderlinge Ordinantien van *Paulus Varonees* en andere Meesters. Deze zullen ons Lessen geven, waar na wy ons behoren te schikken. Want het navolgen van de beste *Auteurs*, zegt *Plinius*, geeft ons grote bekwaamheid, ter uitvinding van zodanige dingen, die met hunne Inventien overeenkomen. Want in *Rafel* zult gy vinden de Statelyke hartstochten en samen-

Voorbeelden die te nemen zyn.

Wat in *Rafel* is aan te merken.

voeg

voeglykheid van een veranderlyk
fchoon, Majestueufe verdeeling der
groepen, doch zodanig gefchikt, dat
'er niets oneigentlyks of afbreukigs
in te vinden is, maar dat het een ge-
heel Lichaam blyft. *Paulus Varonees* En wat
in ande-
ren. ver-
toond ons zyne grootse gebouwen
en aangename Sieraden, als mede de
Luftbaarheid van *Cortone*; de grootse
plooyen en fchone Klederen ver-
toond ons *Guide*, *Carel Marat*, en ande-
re Meesters meer, met een heerlyke
en grootse manier van sprekende
Beelden, daar *Dominiquin* ons ook
iets heerlyks van mededeeld, nevens
anderen. Zo dat 'er niets is, dat de
Kunft meerder vordert, dan goede
voorbeelden, lang en wel doorzien,
te denken en te herdenken wat 'er
vereifcht word; want al wat genoeg-
zaam uitgewerkt is, verkrygt zyn
volle kracht. Zo dat de Kunft met
naarftigheid, en niet met hoofdig-
heid moet behandelt worden, om tot
de grootfte volmaaktheid te geraken,
en dat men in den beginne wel zorge
drage, dat men zyn werk wel fchik-
ke, op dat 'er niets in verandert,
maar dat het alleenlyk opgefchikt en
voltooid behoeve te worden.

Quin-

24 *Korte Schets of Denkbeeld*

Quintilianus zeid, dat 'er een dubbelde arbeid of verstand vereischt word, om het geene, dat niet wel gemaakt is, te verbeteren. Daarom dient men wel zorge te dragen, van wel te beginnen, om tot een gelukkig einde te geraken. Ook dient ons voorgenome werk een wyl tyds na de eerste schets uit onze gedachten gestelt te worden, op dat wy naderhand met een versche gedachte onze dingen mogen verbeteren, en het gemeene spreekwoord volgen, van zagtelyk en bedachtelyk de *Ordinantie* te overwegen; want de *Inventie* bestaat voornamentlyk in de kracht van ons gemoedt, om ons alles levendig te vertonen en als in een Spiegel te doen aanschouwen, en de noodzakelyke aandacht van het Lezen vervult ons met een overvloed van grootse en byzondere gedachten, die in alle voorvallende gelegtheden toe te passen zyn. Om nu al dit voorgaande in eene *Ordinantie* wel te overwegen, dient men voor al zorge te dragen, dat men de vrye gedachten tot waarheid en vermaak schikke, de Poëtische denkbeelden daar in late spelen, het le-

ven.

Dat
kwalyk
gemaakt
is kan
niet wel
verbetert
worden.

Daarom
moet het
begin
goed
zyn.

Wat
daar toe
noodza-
kelyk
zy.

wendigste en lieffelykste verkieze, en de beste voorbeelden en eigenschappen der Volkeren uitkippe; Ook moet de omstandigheid der Historie eigen zyn, en men het toepasselykste daar by voegen. *Fidias* en *Apelles*, die wydberoemde Konstenaars, hebben tot verrykinge der gedachten hunne heerlyke en prachtige Inventien uit de poëten gehaald; dierhalven laat ons ook een heerlyke en goede teug doen en goede voorbeelden inslurpen; dat zal ons geenzints tot een diefstal gerekend worden; maar veel eer een bekwame Indruk geven, en 't geen men in oude goede Meesters bespeurt kan ons tot een Richtsnoer dienen. En vermits het Lezen van deftige Schryvers, en het omgaan met brave verstande onze gedachten hoogstatelyk vervult; zo laat ons ook altoos het gezelschap van de allergrootste Mannen zoeken, als dat van *Apelles*, *Fidias*, *Protogenus*, of al wat ooit van een Griek of Romein gedaan is; en als dit ons geen voldoening van hunne werken kan geven, zo zoeke men het gezelschap van *Rafaël*, *Corectio*, *Tietiaan*, *Paulus Veroneze*, *Rubbens*, van

Het Lezen van beroem-

de Schryvers moet voor al gedaan,

En de stukken der grootste Schilders bestudeert worden.

Dyk, en meer anderen; ik wil zeggen, bestudeert hunne werken, en stelt u de tegenwoordigheid derzelven door een levendige verbeelding voor oogen. Want het moet door een gestadige werkzaamheid in onze harten ingedrukt worden, 't geen wy bezitten willen als ons eigen; en by gebrek van deze goede voorzorge zullen wy ons onbekwaam vinden tot alle pryswaardige *Inventien*, en genoodzaakt zyn, ons met de *Inventien* van anderen den gantschen tyd onzes Levens te vergenoegen. Dus genietmen de Dienstmaagd in plaats van de Jonkvrouw zelve, en men volgt de rampspoedige Vryers van *Pelenope*, die den Dienst van hare Maagden zochten, in plaats van de gunst der Princesse te verwerven.

By de
ordinan-
tie der
gedach-
ten moet
de gelyk
vormig-
heid,
schoon-
heid en
maat
waarge-
nomen.

Wanneer wy nu een volkomen ordinantie in onze gedachten hebben voortgebracht, dient de heerlykheid en gelykvormigheid der Ledematen, naar vereisch van zaken, en ieder Beeld op 't schoonste en maatvoeghelykste waargenomen te worden; en om het schoonste van het schoon te kunnen onderscheiden, dient men wel een *Paris* oordeel te hebben, om onze
ver-

verwaande wysheid niet te doen doolen: want hoe groot ook eene schoonheid is, zy word in veele overwonnen, en de beste Meesters hebben altoos de Schoonheid gesteld in een volkomen overeenstemming van alle volmaakte deelen te samen. Om dan een volmaakte schoonheid in zyne gedachten te bevatten, zo voorbeeld u een Hemelsche Venus, waar van gy zeggen kunt, dat haar hoofd of andere deelen des aangezichts niet te kort of te lang zyn, dat de bevalligheid daar in niet ontbreekt, dat de armen niet te dik of te dun, te lang of te kort zyn, maar dat de handen een aangename spreekentheid hebben, de vingeren aan het einde teder, de borst verheven, de hals redelyk lang, de Mammen klein en rond, het Lichaam teder, de Heupen matelyk groot, de Dyën en Beenen wel gerondt, en alles poezel over 't geheel is, met een bevallige, welstandige en zedige beweging, en eene aangename zoetvloeyentheid aan alle de uiterlyke deelen des Lichaams.

Wy kunnen ons met reden inbeelden, dat ons aller eerste moeder en Vader

en dezel-
ve dus
verbeeld
worden.

300V
11111111
11111111
11111111

11111111
11111111

Adam en
Eva zyn
vol
maakt
geweest.

28 *Korte Schets of Denkbeeld*

Vader volmaakt zyn geweest van gestalte, dienvolgen behoren wy ons altoos met het volmaakte te voeden, en het wezentlyke by der hand te nemen, waar van de wonderbare Grieken ons volmaakter Voorbeelden hebben nagelaten, dan wy in eenige Levendige beelden zouden kunnen vinden. Want men bezie eens den sterken *Hercules*, hoe alle zyne deelen dik en gezet zyn, hoe grof al de beenderen door zyn Lichaam, dat met een dik en vet vleesch overtogen is, zich vertonen; wat brede schouders en borst zich voordoen, om kort te gaan, zo wel ieder spier als het geheel vertoond een grote kracht en sterkte. Wilt gy den Ouderdom afbeelden, welk een wonderbare volmaaktheid vind men in den *Laocoon*: Doorzoek eens van boven tot beneden, of 'er in een schonen ouderdom iets meer kan vertoond worden. Het vertoond alle zichbare Musculen, en is niet mager, het vertoond een pynlykheid, en is niet miser in het het aanzicht, in zyne geheele beweging is een groote ontsteltenis des Lichaams en wat daar meer toe vereischt word, te ontdekken. Merk eens de grote mee-

Voor-
beelden
van
sterkte.

van Ou-
derdom.

meenigte van Musculen, en echter niet uitgeteerd; beschouw hoe treffelyk de omtrek met het binnen werk overeenkome, wat een zwellentheid op de uiterlyke deelen gezien word, door de grote kracht die ze komt te doen; hoe teder de gewrichtenzyn, hoe de aderen zich openbaren, zonder nochtans de schoonheid te verminderen. Met een woord, wy kunnen ons niet genoeg daar over verwonderen; te meer als wy de twee Jongelingen aanzien, hoe tenger alle de Leeden zyn, welk een gewelt zy doen om zich van dit gedrocht te ontslaan, hoe zy hunnen bedroefde vader aanschouwen. Wie zoude tot geen medelyden bewogen worden, die zulks wel overweegt. Daarom schrandere geesten, wilt gy vorderen in de kunst, zo formeert in uwe gedachten een volmaakt denkdeeld, en ziet, wat de Doorluchtige mannen u komen te leren. Beschouwt een gezonde rappe Worstelaar of *Glaadiator*, hoe die voor den dag komt; gy zult bevin- den dat hy ryfig van postuur is, dat hy zich redelyk gemuskelt vertoond, dat hy niet te grof van Ledematen is, dat

van
Jongk
heid.

Wyzing
op de
Worste-
laars.

30 *Korte Schets of Denkbeeld*

dat de Muskelen door de grote beweging byzonderlyk werken, en meerder als in een hiel staande beelden aan ons komen vertonen, en dat de buitenste deelen door de grote kracht des te meerder zwellen en zich opgeven, dat alle muskelen worden voortgebracht of hunnen oorspronk hebben op de middelpunten daar zy uit geboren worden; al het welke vervolgens wiskunstig in ons *Idee* kan worden geprent, zo wy het leven voor ons hebbende, daar uit iets volkomens kunnen voortbrengen, en zulks door behulp van een volmaakt *Idée*, dat wy uit de oudheid ontleend, en in ons gedachten geprent hebben. En byaldien wy een volmaakt volwassen Jongeling willen verbeelden, kan de wonderbare *Apollo* ons tot een voorbeeld verstreken. Want men zie eens, wat men daar in kan ontdekken? voor eerst vertoond hy een grootse deftigheid en welstant in zyne *Atties*, vergezelschap met iets Majestueus. Bestudeert alle zyne deelen, gy zult bevinden, dat het aangezicht met iever aangedaan is, in het volbrengen van zyne zaak, dat de borst en 't Lichaam een jeugdige schoon-

op Apollo, ten opzichte van de volmaaktheid in een volwassen Jongeling.

schoonheid vertoond, dat zyne Dyen en beenen van de heupen af, tamelyk lang zyn, en dat uit deze reden de grote gezwintheit word vertoond. Want met *Apollo* zou men de vaardige snelheid kunnen afbeelden, het welk door de onderdeelen des Lichaams 't best uitgedrukt kan worden, zo dat men een wonderbare schoonheid in alle andere deelen des beelds bevindt, als in armen, handen, beenen en al wat in een jeugdige schoonheid vereifcht word, en tot volmaaktheid kan dienen, gelyk ons de wonderbare Grieken hebben uagelaten, om een menschen beeld te formeeren.

Daar hebbe ik nu de vyf volmaakte beelden voorgesteld, welke ons door de Grieken zyn nagebleven, niet om uit myn voorschrift alleen daar van te profiteren, maar om door myn op disen daar toe aangenleid te worden, en door die wezentlyke voorbeelden, die men hier heeft, een indruk te krygen, als zynde daar in aan te merken en opgesloten, dat men het allerschoonste in ieder natuur, door de grote en wonderbare Kunstenaars nagelaten, daar in observeeren kan. Want ik ben van gedachten, dat,

Verma-
ning des
Schry-
vers.

32 *Korte Schets of Denkbeeld*

Zyn ge-
voelen.

dat, wanneer men deze vyf byzondere beelden wel in zyn denkbeeld vormt, men gemakkelyk met alle menfchelyke natuuren te recht zal raken, ten aanzien van de fchoonheid. Niet datik wil zeggen, dat de *Grieken* ons geen andere Beelden, die ook goed zyn, hebben nagelaten, dat zy verre; maar om dat het my moeylyker zoude gevallen hebben, alles aan te halen, hebbe ik deze alleen voorgestelt, waar uit men het allervolmaakfte voorbeeld kan trekken, om ons denkbeeld daar door des te bekwaamer te maken, en onzen toevlucht te nemen tot het geene, dat wy oordeelen tot ons onderwerp te moeten verkiezen, en dat het beste en volmaakfte daar toe dienen kan. Als by voorbeeld, wanneer men een *Christus-beeld* by *Thomas* in een volmaaktheid wil maken, zo neemt men ten voorbeelde den *Glaadiator* en den *Apollo*, en redeneert daar over op de volgende wyze: De *Glaadiator* is te veel gemuskelt voor een' fchonen *Christus*, de *Apollo* te weinig voor zodanig een; ergo, het geen te weinig is in den eenen, en te veel of te fterk en kennelyk in den anderen, moet men door

Voor-
beeld.

door een Middelweg, met behulp van 't leven, het eene verzachtende en het andere wat byvoegende, te werk gaan, en aldus de reden of het denkbeeld, en al wat wyders behulpzaam kan zyn, overgaan, tot versterking van gedachten. En dus behoord men te doen in alle voorvalende zaken, dat men by der hand neme, wat ons kan dienen. Ook zal het ons geen klein voordeel aanbrenge; dat men zyne ledige uuren zomtyds eens besteede, om de Maatvoeglykheid of proportie, zowel van lengte als breette, van deze en meerder andere Beelden te meeten; op dat men daar door in zyn gedachten drukke, wat proportie men in het voorwerp der Beelden, die men maken wil, hebbe te observeren. Want in een' *Herkules* moet men een ander omtrek maken, dan in een' *Laocon*, en in een *Laocon* weder anders dan in een' *Apollo*, of een Jongeling, en dus verder de gedeelten by het geheel altoos, zo in lengte als dikte, te verdeelen en te gelyken: by voorbeeld hoe meenige breette van de Schouwders van *Hercules* zyn in de lengte van het Beeld, en hoe meeni-

34 *Korte Schets of Denkbeeld*

ge breette van de Schouwder in de lengte van *Apollo*, en dus alle andere deelen, naar proportie of evenredigheid.

Dusdoende kan men een volkomen denkbeeld van de ware proportie formeren.

Handen van Mans,

Van Vrouwen,

By aldien men dit in zyn eigen werk observeert, van de deelen, zo veel mogelyk is, naar proportie van het geheel overeen te brengen, en het met de andere deelen altoos vergelykt, zo zal men door den tyd een vast oog in al zyn doen krygen, en een volkomen denkbeeld van de ware proportie in zyne gedachten formeren: ook is 't noodzakelyk, dat men een byzondere schoonheid in alle deelen onderscheide, en in zyn werk brenge. Want wilt gy een Mans-handt afbeelden, zo maak redelyke lange vingers, grote knokels, en omtrent het midden wat van malkanderen gescheiden, de vingers smalder tusschen de knokels dan op de leeden, gelyk men in de schoonste Statuën zal vinden. De vrouwen handen zyn teder op de gewrichten, en tusschen de Leeden zeer rond gevleescht, voor aan de vingeren wat puntig en een weinig omgebogen, de nagelen omtrent de helft tot aan het eerste Lidt komende staat niet kwalyk,

lyk, de kleine vinger tot aan het einde van het tweede Lidt der naaste vinger. Doch om Jongelings handen te maken, dient de middelweg tusschen mager en vet genomen, en een goed leven gevolgt te worden. De Handen van kleine kinderen zyn die der Vrouwen gelyk, echter wat korter van proportie.

Van Jongelingen.

Van Kinderen.

Betreffende de voeten, die geven myns oordeels geen genoegen ten aanzien van deze reden. Want wanneer ik goede welgemaakte Kindervoeten aanschouw, bevinde ik geen of weinig onderscheid in de vier kleinste Teenen, dan alleen dat van grootte; echter bemerk ik aan alle welgemaakte Beelden, dat de kleine Teenen zeer ingekrompen, en zelf van een ander fatsoen dan de overige Teenen, zyn gemaakt, het welk myns oordeels oorspronkelyk is uit het geene aan de voeten word gedragen. Dierhalven dient 'er naar myn gedachten geen onderscheid in de vier Teenen gemaakt te worden, dan alleen de grootte: doch ik laat elk hier in zyn oordeel vry, als van gevoelen zynde dat men naar de rede,

Proportie van de Voeten.

en niet naar de gewoonte moet te werk gaan.

Men moet het beste uit alles kiezen, Wy zouden ons in een oneindige doolhof wikkelen, byaldien wy alles wilden beschryven; weshalven wy liever met *Cassiodoris* willen zeggen, dat wy in de oude Beelden meer schoonheids vinden zullen, dan wy door 't lezen zouden kunnen bevatten; men zal schooner dingen beoogen, dan ons ooit in den zin geschooten zyn. Hierom laat uw gewoonte zyn, de aller beste dingen te doorsnuffelen, en onthoudt wat 'er gedaan moet worden, om het aller volmaakste te volgen, en ziet wat 'er door den tyd door de oeffening te weeg gebracht kan worden.

En de oeffening daar by voegen.

Zeldzame evenredigheid.

Diodorius Siculus verhaald, dat twee vermaarde Beeldhouwers Zoonen van *Rockus* het Beeld van *Apollo Pietsius* voor die van *Samos* op een zeldzame wyze gewrocht hebben; want de een maakte de eene helft des beelds op het Eyland *Samos*, en de ander de tweede helft tot *Ephesen*: echter pasten deze beide halve beelden zo wel op malkanderen, als of ze van één' meester gemaakt waren. Wy zouden noch veele Exempelen kunnen

nen bybrengen, dan ons oogmerk is alleen om een iegelyk aan te leiden op het geene door andere is gedaan, om dusdoende een volkome kennis te krygen van de ware schoonheid en volmaaktheid.

Wanneer wy nu een volmaakte proportie hebben voortgebracht, dient daar in ook eene aangename roering of beweging waargenomen te worden: want *Tertullianus* zeyd, schoon een Beeld alle de waarachtige Liniën heeft, en echter de rechte bewegingskracht daar aan ontbreekt, zo derft het de wezentlyke schoonheid, moettende de beroertenskracht noodzakelyk in alle deelen waargenomen worden, en inzonderheid in hoofden of handen, want ons aangezicht is het aangezicht onzer gedachten, de Spiegel en het Boek onzes harten, en de hand is de gemeene spraak des Aartbodems. Dus zullen wy eerst eenige melding doen van het aangezicht ofte herstochten, welke het meeste door de beweeglyke deelen der oogen of oogharen en mond werden voortgebracht, en een zekere Roerenskracht vertoonen, overeenkomende, met de meenig-

Een aangename beweging moet de proportie verzellen.

Van de Harts-tochten.

38 *Korte Schets of Denkbeeld*

vuldige innerlyke beweging onzes harten: Gunst en Wangunst, Liefde en Haat staat daar als in geschreven; gelyk aanstonds een eerbaar gemoed begint te blozen als het met schaamte werd bevangen, daar het in tegendeel door vreze ontroert wordende, met een zeer bleke Ebbe overstroomt word. Maar een geruist gemoed word door een gezonde en wel getemperde kleur voortgebracht. Ook dient men zomtyds mede waar te nemen, dat men een sterke styvigheid, in de oogen vertone, als mede eene onbezorgtheid, eene zwaarmoedigheid, eene vreeslykheid, eene wreedheid, eene wulpsheid eene geilheid, ofte Lodderlyke Minnelust: en alle deze dingen kan men door het open doen of neder slaan der oogen en mond voortbrengen; doch boven al hebben de Wynbrauwen daar grote werking in, als welke zomtyds het voorhoofd verkorten of verlangen, en men zal bevinden, dat de ingetrokken of gefronste Wynbrauwen droefheid voortbrengt, en de uitgespreide of verheeye geven vrolykheid te kennen; en de nedergeslagen hangende Wynbrauwen, zyn een teken

van

Waar door ze moeten ver-toond worden.

van schaamte. Met de Neus en Lippen word beschimping of verachting te verstaan gegeven, en onze Mond heeft ook veel deel in alle deze bewegingen; want de kanten op getrokken is vriendelyk, wat open en de kanten wat veel opgetrokken zynde, is lachen; de kanten nederzakkende is droefheid, de Lippen t'zamentrekkende is Trotsheid, verasmaadheid, Stuursheid, en scheef getrokken, of met eens Verkens-Muil buigen en de tong uitsteken is grotelyks verachtende en verasmadende. Men zou noch meer van het aangezicht kunnen zeggen; maar wyl het ondoenlyk is alles met Letters uit te drukken, zullen wy een iegelyk tot de beste Meesters wyzen, om daar te bestuderen, wat volgens de voorgaande rede moet worden aangemerkt.

Voor eerst geeft ons *de Bruin* in de verbeeldingen zyner Hertstochten een byzondere aanmerkinge: men beschouw eens de Tent van *Darius*, met welk een zonderlinge ontsteltnisse zy aangedaan, en hoe zy staroogende zyn op het voorwerp van

Voorbeelden by de beste meesters te vinden, ten opzichte der aangezichten.

de Historie: doch wilt gy zedige beweeglyke of studeerende en bevallige tronien verbeelden, neemt *Raphaël* ten voorbeeld, en beziet het School van *Athene*, den Berg *Tabor*, en de verbolgene Krygslieden in zyne grote *Bataille*. *Antony Corregio* geeft ons gratieuse lachende monden, aangename en lodderlyke oogen, en een voortreffelyke zoctigheid in hoofden. *Van Dyk* geeft ons schoone oude Mans hoofden, met zeer speeland hair en Baard, daar ik een wonderlyk voorbeeld van hoofden van gezien heb in een Kamer aan de schone Gallery van het Vaticaan te *Rome*, door *Guido Reen*, verbeeldende de geschiedenisse van de Nederdalinge des H. Geestes op de Apostelen. *Coypel* laat ons zeer schone beweeglyke Vrouwe tronien zien, als mede *Carel Marat*, die ons een zedige bevalligheid en grootsheid heeft nagelaten in Vrouwen Aangezichten, gelyk in zyne Maria-beelden kan worden gezien. En wanneer wy de oogleden groot maken, en middelmatig open doen, zullen wy bevinde dat het een zoete en grootse aangenaamheid veroorzaakt. Vrouwe
neuzen

neuzen dienen zeer teder, voor aan de punt wat vierkantig, en op de midden eenigzints gekloven te zyn, onder aan de kin een klein dobbetje staat ook niet kwalyk, voorts de omtrek van het aangezicht wat langwerpig, poefel, rond, enz. Die meer daar van gelieft, moet wanneer hy iets maken wil, van tyd tot tyd zyn toevlucht tot de beste Meesters neemen.

Nu zullen wy eenig gewag van de Item van de Handen. Handen maken, welke de gemeene spraak des Aardsbodems zyn. Wanneer men een sprekende open hand maakt, word voor schoon gehouden, dat de vingeren omtrent even verre van malkanderen komen, doch zodanig, dat die wat varieerende en geen gelyke Reije met de anderen maken. Het heeft een grote welstandigheid, wanneer men de vingeren heel veranderlyk laat werken, gelyk in verwondering de hand achter omgebogen, met het uitbreiden van alle de vingeren; in ordinare bewegingen worden de twee middelste vingeren zomtyds te zamen gevoegt. Dienvolgens rade ik een iegelyk, dat hy een veranderlyk schoon door behulp der Natuur

42 *Korte Schets of Denkbeeld*

zoeken, en men kan naar voorwerp van zaken uit zyn eige handen en beweging het schoonste uitzoeken, en den spiegel daar toe gebruiken, om een schone werkelykheid te verkiezen, en vorders het Leven van andere te gebruiken. *Van Dyk* geeft ons aangename handen, maar byzonderlyk in Vrouwe beelden is hy zeer schoon, gelyk *Guido* daar ook wonderlyk in is. *Carel Marat*, *Mocrandy*, en meer andere Italianen munten daar in uit, en hebben een grootse manier in hunne sprekende en beweegende handen, naar vereisch der zaken, voortgebracht, en in Vrouwe beelden het zedig schoon verkoren. Daar in de beweeglykheid der Actien nauwkeurig opgelet moet worden. Want als gy iets zedigs en bevalligs moet verbeelden, zo bestudeert de Vrouwe-beelden van *Carel Marat*. *Coypel* heeft ook aangename Vrouwen verbeeld; *Raphaël* is zedig in alles, en vertoont in zyne wonderbaarlyke *Galatea* en anderen al wat gratieus en groots kan worden voortgebracht. Zyn beeld met de Pot op het hoofd, door Bisschop gesneden, schynt in alles te leven. Zo

En Actien.

Zo dat in Vrouwe beelden het zedig
fchoon altoos plaats behoord te heb-
ben; wat de Mannebeelden aangaat,
zo zult gy een grootse manier van
sprekende Beelden vinden in *Pieter
de Corton*, gelyk aan een sprekend
Beeld in St. Pieters Kerk te *Rome*,
dat zeer heerlyk gewrocht is, en in
andere werken meer van hem te
zien is. *Carel Marat* doet ook
grote Personagien deftig voor den
dag komen, en hunne Rol spreken,
gelyk men in veele Printen van hem
kan nagaan. *Titiaan* heeft ook
heerlyke Majestueuse Beelden voort-
gebracht, gelyk zyn uitvoerig Chris-
tus-Beeld in de Gallery te *Modena*,
waar van ik een uitvoering Copy kon
toonon, zulks klaar bewyft.

Meer Italianen, als *Raphaëlen* an-
deren, hebben daar in uitgemunt, De
voorge-
melde
Meesters
dient
men
na te
volgen.
welken men behoord te volgen, om
iets heerlyks uit te werken. Want de
Oude Grieken hebben dit punt ook
wonderlyk naar vereisch van zaken
waargenomen: by voorbeeld het Beeld
van *Hector* verbeeldde alle de State-
lykheid welke in een grootmoedig
man vereischt werd; hy vertoond een
radde moedigheid, een statelyke
stuurs-

stuursheid, een lustige vrolykheid, een sterke gezetheid zyner Ledematen; zynde onberispelyk, jeugdig en in allen deele schoon, met een levendigen geest vervult, en verwekt dienvolgens een' lust in den aanschouwer. Zo dat het een noodzakelyk punt in de Konst is, de Beelden in beweeglykheid te doen werken, naar mate van 't geen ze komen te vertonen. Men moet *Ulysses* kennen aan zyn stuursch en wakker gelaat; *Mene-laus* aan de vriendelyke zoetheid zyns aangezichts; *Agamemnon* aan de Majesteit zyns wezens; *Diomedes* aan zyne stoute vrymoedigheid, en *Ajax* aan de grimmigheid van een bars gelaat. Zo dat een Koning of Prins met Majestueusheid vervult, en anderen naar hunne qualiteit verbeeld, en hier door het onderscheid der personen uitgedrukt moeten worden. Moet men vreemde Actiën verbeelden in byzondere verkiezingen, zo heeft *Pieter de Corton* in zyne Zolderstukken ons iets vreemds nagelaten; *Rubbens* in zynen Val der Engelen, en in zyne Kindermoord, en *Raphaël* in zyne Bataillen hebben byzondere werklykheden verтоond, mits-

Men moet de Beelden aan hunne houding en wezen kunnen kennen, en dezelve naar hunne qualiteit afmalen.

mitsgaders vreemde bewegingen en verkortingen. *Dominiquin* heeft ons een grootse en zeer welstandige manier in zyne vier zittende Evangelisten van Valdegraats mede gedeelt.

Wanneer men nu een stilstaand of sprekend Beeld moet maken, zo geeft het een goede welstandigheid, als men de tusschenwydte van den eenen voet tot den anderen ter lengte van een voet van malkanderen open laat; maar in lopende of gaande beelden, moet men naar vereisch of driften der Beelden de beenen verre of weinig van malkanderen laten werken, om daar door een krachtige of flauwe beweging aan te toonen; en nademaal het niet mogelyk is, alle deze beroertens met Letters uit te drukken, zo zullen wy dit gewichtig punt besluiten met het zeggen van den groten *Quintilianus*, dat, wanneer onze gedachten eens gaande geraakt zyn, de hitte van ons ontroerd gemoed doorgaans meer vermag dan alle de naarstigheit der waereld; want het is onmogelyk iets wel te doen zonder dat het vuur onzer gedachten ontstoken zy, en ons gemoed dient de beroertens kracht alvorens

Derzelver omstandigheid.

Quintilianus.

46 *Korte Schets of Denkbeeld*

vorens in zich zelve eerst te gevoelen, en alle hulpmiddelen by der hand te zoeken, die naar mate der beweeglykheden zouden kunnen dienen, en altoos de voorbeelden der beroemste Mannen navorschen, en ons voorstellen het geen ons dienstig kan zyn.

De
Schriften
van
Junius
zyn elk
noodzakelyk.

Junius geeft ons een zeer wydlo-
pig verhaal, hoedanig de oude Mee-
sters alle de hartstochten en beweeg-
lykheden hebben waargenomen naar
vereisch van zaken, en welke eigen-
schappen in een iegelyk Beeld van
hen zyn geobserveert: weshalven ik
een iegelyke raade, zich, tot behulp,
van het werk dezès Schryvers, vóór
dat hy iets beginne, te bedienen, en
inzonderheid de 292. bladzyde te le-
zen; vermits men om iets byzonders
te verrichten alle hulpmiddelen, die
ons dienen kunnen, by der hand moet
nemen, en allerley hartstogten en
bewegingen in ons gemoed prenten,
op dat men de Edele kunst niet
schende, en den grootsten lust schep-
pe in een zwellende opgeblazenheid
van een schyn grootse handeling of
wilde onbeschoftheid, het welk tot
leedwezen menigmaal van ettelyke
on-

Het ver-
keerd
oordeel
van
sommi-
gen.

onkundige botmuilen met handgeklap voor wat wonders word uitgekreten, en die, dat wel 't allerflimfte is, deze dwaling noch liefkozen, zonder hoop van verbetering, invoegen dat zy behagen in den fchyn, maar niet in de wezentlykheid vinden.

Wy hebben voorgenomen, iets kortſ en kennelyks van het wel ſchilderen en Collorenen te zeggen, en wien men daar in behoord na te volgen; ondertuffchen moet een goed en oprecht beminnaar of Konſtenaar den volkomen aart en kracht van allerley verwen kennen en trachten te verſtaan, op dat men op een gewiſſe en zekere manier te werk kan gaan, en zyn werktuig gemakkelyk kome te handelen: want zodanig een Konſtenaar behaald den grootſten lof, welke het allerschoonſte der geſchapen dingen op het levendigſte weet af te beelden. Want de Schilderkonſt beſtaat voornamentlyk in een ſchone aangename Natuurlykheid van Koleuren, mitſgaders in Licht en Schaduwe, ſchynzel en duifterniſſe; en ons hoofdpunt beſtaat daarin, dat wy, om wel en ſchoon te Collorenen, de ſchone en gezonde natuur

Stelling
des
Schry-
vers we-
gens het
wel
Schilder-
ren en
Collo-
reren.

48 *Korte Schets of Denkbeeld*

ons altoos voor oogen stellen. Want byaldien men een *Venus* wilde Schilderen, dient men aan te merken, dat men een grote schoonheid en tederheid daar moet trachten in te brengen, ten welken einde men heeft na te zien, hoe *van Dyk* en de grote *Titiaan* daar mede gehandelt hebben, welk middel, myns oordeels, niet kwaad zal wezen. En om wel te Colloren, zo neemt u eerste koleur, die gy oordeelt de vleesch koleur of natuurlyke gelyk te zyn, en tempert daar omtrent zo veel van als gy tot uwe geheele verlichte party nodig denkt te hebben, legt die aan eene zyde op het Palet, neemt dan van deze koleur telkens zo veel u goed dunkt, en verbruintze naar den ligten kant, dat ze uit den roden, of bloedachtig ziet: na den verdonkerden kant wil zy wel wat blaauwachtiger zyn, en niet te rood in de schaduwe, want dat veröorzaakt steenachtigheid, maar wel in diepzels; de weërkaatzing van het naakt neemt lichtelyk wat geelachtigs aan, zo dat het noodzakelyk is, de eene kleur uit de andere te doen geboren worden; want de Schilderkonst bestaat in een
schoon

Maniere
om wel
Colloren.
ren.

fchoon volmaakt uiteinde : Nu kan 'er niets volmaakt wezen, dat oneffen of ruw is, want de oneffenheid is een teken van onvolmaaktheid, ergo bestaat het weldoen daar in, dat men alles, die volmaaktheid betreffende, wel en net overeen brenge, bygevolg is dat het fchoonste, 't welk het naaste met de volmaaktheid overeen kome, en dit kan door eene effenheid van zagt en wel te Schilderen allerbest volbracht worden. Want de zagtheid van een gelykheids Penceel zal het allerschoonste kunnen voortbrengen, als het met een gloeiende fchone natuurlyke koleur volwrocht is. Om nu uitvoerig en net te Schilderen, dient men ten minsten drierley foort van Penceelen te gebruiken, als tot het aanleggen zeer korte, langachtige om in malkanderen te Schilderen, en zeer lange om de uiterste verzachting te doen, doch voor met de vinger plat gemaakt, en daarmede zeer delikaatjes en zagkens overgedaan, om de noch overgebleven Penceelstreeken niet te zien.

De *Centauwer* van *Chiron* was zo voorbeeld. zagtelyk in malkanderen te zamen gevoegt, dat men het Menschen

D

Lich-

Lichaam niet van het andere konde onderscheiden; het welk ook ten allen tyde door zagt aankomende dingen moet worden gedaan, op dat men geen hardigheid kome te bewerken, inzonderheid op de uiterste daglichten, het zy klederen of andere zaken in malkanderen te doen smelten, invoegen dat men niet kan zeggen, dat daar in een einde gezien, of gevonden kan worden.

Hoe de famen- smelting moet geschieden. *Lucianus* zeyd, dat de Samen- smelting niet dan met een goeden moed en met langzaamheid moet volbracht worden. Dit bovenstaande behoord ook zuiverlyk in den uitersten omtrek te worden waargenomen, op dat alles in eene oneindigheid schyne te smelten, en het uiterste uit onze ooggen te verdwynen; ook dient men goede zorge omtrent de plaatsinge der verwen te dragen met een zonderlinge bekommernis der dingen. Want die een naakt Beeld wel Schilderen wil, moet eerst zyne gedachten vermeerderen, als by voorbeeld, om een gloeyend Beeld te maken, zo tempert uw eerste koleur van Napels-geel met wat Vermilioen of Lak, maar weinig of geen wit, en laat uit de-

Het welk ge- obser- veert dient te worden,

deze koleuren alles geboren worden; doch tot de verbruining dient Lak en schoone Ooker; en de tuffchen koleur van fchaduw en Licht dient wat blaauwachtigheid te ontfangen. En dus behoord men met alle voorwerpen te doen: maar hoe fchoonder maakt hoe dunder of doorfchynender; vervolgens meerder licht daar komt in te fpeelen, zynde uit een blaauwachtigheid te zien. Even zo moet men; naar verandering der zaken, in alle naakte Beelden te werk gaan, en om de reflectien of weerkaatzingen te ontfangen; zomtyds die kleur aan te nemen waar van zy worden aangedaan. De flagschaduwen moeten zomwylen wat roodachtig zyn, op dat daar door een rondheid voortgebracht worde, en alles natuurlyk fchyne. En zo men de gelegenheid heeft van de Schilderyen van *Coregio* te zien, zal men bevinden dat de uitstekende hoogzels en afwykende verdryvende Diepzels een grote rondheid voortbrengen; voeg hier by de fchone kleur van *Titiaan*, en de gedachten van *Apelles*, die, willende zyne Venus op zyn fchoonfte verbeelden; eerst zyn gemoed vervulde

En in alle voorwerpen te gefchieden.

Coregio.

Titiaan en Apelles bygebracht.

52 *Korte Schets of Denkbeeld*

met alle zichtbaare schoonheden ; want hy heeft in zyne gedachten een beeld geschildert dat in alle volmaakt- heden uitstak, en in deze drift heeft hy een Hemelsche Godinne voortge- bracht , tot verwondering der gant- sche waereld. Dit voorens gemelde geeft ons middelen aan de hand, hoe- danig de grootste Mannen in de Kunst hebben gedaan ; over zulks behoorden wy hun in de grootste volmaakt- heid te volgen, by der hand neeme- de dat ons dienstig kan zyn. En dus heeft de ervarenheid geleerd, het volmaakste in de Schilderkunst voort te brengen, ten dien einde is het noodzakelyk, dat men de allerschoon- ste Vleeschkleur wel zuiver en schoon beware, en niet veel daar in wroete op dat de tegenstrydige kleuren daar niet mede vermengt worden, in al- les het Leven zo het mogelyk is zich voorstellende: door welk middel men alles gemakkelyk, natuurlyk, en door den tyd ons gedachten meer en meer bekwaam zal maken, en men zal een vaardigheid daar door bekomen, die ons ten allentyde dienstig zal zyn. Ook moet men wel in acht nemen, dat men zyne Beelden schildere naar de

Men moet wel aan- merken waar de Beelden komen te staan,

de plaats daar zy moeten gezien worden: want in Levens-groote beelden, die in een donkere plaatze gesteld worden, moet men zeer helder Coloreren, en bruine en donkere koleuren myden, op dat alles zeer helder van koleur zy, en in de Zolderstukken voor al schone en heldere inzichten, en weinig staande Beelden te plaatzen, maar zittende, leggende of zwevende daarin te ordineeren: want de staande Figuren geven zomtylen eene onaangenaamheid, inzonderheid in kleine vertrekken, om dat de afstand van een oogpunt te weinig van ter zyde kan komen, of te klein is. Doch betreffende kleine Cabinet stukken, zo moeten die op een andere wyze met Licht en bruin geschildert worden; en wyl men die by het oog komt te zien, dient aangemerkt, dat men door kracht van donkere kleuren het Licht des te schoonder kan vertoonen, en dat men door de nabyheid in een schaduwig tynt noch alles kan beschouwen, het geen anders door een groten afstand uit onze oogen verdwynt. Want de afstand is een verdonkering op zich-zelve; dierhalven

In zolderstukken moeten geen staande Beelden geplaatst worden.

Maar met Cabinetstukken is het anders gelegen,

Licht en schaduw

54 *Korte Schets of Denkbeeld*

leeft een grote helderheid plaats in grote stukken over het geheel, doch in kleinere maar de uiterste kracht op de principaalste beelden, de Historie uitmakende, en de verdere Figuren moeten minder aan het oog spreken, op dat de principalen daar door niets van hunnen Luister verliezen: dus moeten ook alle Ornementen, Sierraden en Bywerken daar naar geschikt worden, op dat de aanschouwer niet behoefte te zoeken naar het waare in een Schildery, maar dat het voornaamste door zyne afsteeking en kracht het oog des aanschouwers tot zich trekke.

Het licht en bruin moet de volmaakt-heid in een Schildery brengen.

Of schoon men een heerlyke Ordinantie, met een goede Tekening en nette proportie, mitsgaders een sphone beweging of bevalligheid en aangename natuurlyke kleur voortbrengt; echter kunnen alle deze deelen ons geen volmaaktheid aanbren- gen, ten zy een goed of aangenaam licht en bruin, de zamenknoping van de geheele Ordinantie, het welk men de *Houding* noemt, en zich in het geheele stuk moet vertonen, te weeg brenge: en aangezien 'er tegenwoor- dig zeer byzondere voorbeelden van

te

te vinden zyn, raade ik eenen iegel-
lyk, dat hy zich tot de beste Voor-
beelden keere, en eens met een ver-
standig oordeel doorgronde, hoe
Rubbens zich daar in gedragen heeft, Getuige
zyn de
stukken
van
Rub-
bens.
gy zult in vele van zyne werken be-
vinden byzondere opmerkingen in
zyne groepen en Beelden te weeg
gebracht. Men beschouwe eens met en onder
anderen
zyn
Avond-
maal.
een nauwkeurig oog zyn Avond-
maal, hoedanig het Avondlicht door
het venster komt te vallen, welke
vermindering van licht het op de
verste Beelden stort, en hoe alles
zich naar één enkel Licht schikt; het
welk voornamentlyk moet waarge-
nomen worden, als men eene Histo-
rie in een vertrek of besloten Kamer
wil verbeelden; en inzonderheid dient
men daar op te letten, dat men wil-
lende eene Historie verbeelden, een
meenigte van Beelden verdoone, on-
der welke echter weinige het geval
van de Historie representeeren. Hier En daar
op moet
inzon-
derheid
gelet
worden.
om is 't boven al nodig, dat men de
figuuren, die 't voornaamste moeten
spreken, zodanig in 't beste van 't stuk
plaatze, dat al de kracht van het
licht daar op valle, als of, om zo te
spreken, het licht door het Zyven-
ster

ster of gat alle zyne stralen daar op schiet. Dit wel opmerkende, zal men bevinden, dat de Beelden, nader aan het oog komende dan het venster of gat daar het licht doorstraalt, minder licht aan ons oog vertoonen, maar grote en brede schaduwen voortbrengen, daar in tegendeel de Beelden meer achterwaarts staande naar rato kleinder schaduwen en groter lichten ontfangen, en men behoort ze allengs stiller te houden, naar mate dat ze inwaarts zyn wykende, ook, zo het doenlyk is, met eenige partyen in slagschaduwe te brengen, om daar door den principaalste voorwerpen het Licht des te aangenaamer te maken. De Beelden die verder van het Licht en in de hoeken van het stuk zyn, moet men een flauwer licht geven, op dat de aangenaamheid van het stuk ofte der Historie des te behaaglyker worde.

Hoe het Licht en Schaduw op een tweede of derde grond moet behandelt worden. Wanneer nu in 't verſchiet eenige Beelden op een tweede of derde grond verſchiet, en door een byzonder Licht verlicht worden, moet men zorg dragen van ze zeer zorgvuldig en zagt te houden, gelyk de *Bruin* ons wonderbaarlyke ſchone, grote

grote, zagte en sterke, naar vereisch van zaken, in de *Alexanders* heeft nagelaten; als mede in zyne Engelenval en andere werken meer, waar van hy aanmerkelyke voorbeelden heeft gegeven. Men zou noch veel meer Exempelen kunnen bybrengen, maar om niet verdrietig te vallen, en met zo korte Lessen, als het doenlyk is, de Kunstlievende en bekwame Geesten aan te spooren, heb ik eenige Denkbeelden die de Konstoeffenaars kunnen opwekken, om hoe langs hoe meerder te weeten, aande hand willen geven. By aldien ik nu eenige misflagen begaan, of dingen gezegt hebbe, die geen genoegen kunnen geven, verzoeke ik een heuschelyke verschooning, onder de vaste verzekering, dat het met geen ander inzicht geschiedt is, dan om myn lust tot den voortgang der Edele Schilderkonst aan de Waereld mede te deelen; het geen ik myns oordeels noodzakelyk dacht te weezen, om tot de verhevenste denkbeelden te geraken en daar van te profiteeren.

Nu zal ik noch iets melden van een der voornaamste myner eigen stukken.

D E
H I S T O R I E
V A N

ALEXANDER DEN GROOTEN.

Oorzaak
van Ale-
xanders
ziekte.

A *Alexander* verhit zynde in Sile-
ziën, baadde zich in de Rivier
Cidinus, en overmits het water zeer
koud was, waren zyne Ingewanden
door die al te schielyke verandering
zodanig verstikt geworden, dat hy te
gronde ging; maar zeer schielyk
door zyne by zich hebbende Heeren
geholpen, wierd hy op zyn Rustbedt
gebracht. Zyne ziekte wierd zeer
gevaarlyk bevonden, en van alle ge-
neesheeren ongeneeslyk geoordeelt,
uitgezonderd van *Filippus* zyn oude
Medicynmeester, die hem van jongs
af gedient hadt. Middelerwyl wier-
den 'er drie dagen tyds vereischt, om
de Medicynen vaardig te maken en
te bereiden, binnen welken tyd *Par-
menion* een Brief uit het Leger schryft
aan den Koning, hem waarschouwen-
de, zich te wagten voor *Filippus*,
overmits hy van Darius omgekocht
was,

De Arts
Philip-
pus
valsch
beschul-
digt.

was, en nevens een grote somme Gelds deszelfs dochter ten Huwelyk hebben zoude, wanneer hy *Alexander* van kant hielp. De zieke Koning verbergde dezen Brief onder zyne Hoofdpeuluwe, zonder zulks aan iemand te openbaren, dan toen de Medicyne stond gegeven te worden. *Filippus* gaf den Beeker met den Drank aan den Koning, en deze hem ter zelve tyd den Brief te lezen, hem ondertusschen sterk aanzierende, of zich door 't Lezen van den Brief ook eenige ontsteltenisse in zyn Weezen zoude openbaren. Nu wierden alle de tegenwoordig zynde Personagien ten hoogsten verbaast, toen zy *Filippus* den Brief hoorden Lezen; maar wyl de Koning niet de minste ontroerenis in 't weezen van *Filippus* bespeurde, die met een mannelyk en onverschrokken gemoed den Brief las, het welk een genoegzaam teken was van de onschult der betichte misdaad, zo dronk hy den Beeker uit, en werd in drie dagen tot zyne voorige gezondheid herstelt.

SCHILDERS DENKBEELD.

Ten opzichte der voorgeselde
Historie.

Hoeda-
nig de
schik-
king
moet ge-
maakt
worden.

WAnneer de Historie van een grote uitgestrektheid is, nochtans in maar een enkel voorwerp bestaande, is 't zeer noodzakelyk een goede Ordinantie ofte schikking te maken, op dat alle denkbeelden op het voorwerp zyn werkende, en dat ieder Beeld naar zyn' rang of staat, dien hy verтоond, geplaatst worde. Ten dien einde hebbe ik myn denkbeeld genomen om den Koning midden in het stuk te plaatzen, op dat de andere Personagien of Koninglyke Prinsfen, welken het Hof van een zo groot Monarch uitmaken, des te better en gevoeglyker het treurig voorwerp kunnen zien. De Koning dan in 't midden op een sierlyk Rustbedt geplaatst zynde, hebbe ik de andere Personen ook naar rang geschikt. *Fi-*
lippus

Beweeg-
reden
des
schry-
vers om-
trent het
plaatzen
van de
voor-
naamste
persona-
gie.

Ont-
werp
van het
schoone

lippus staat in een schoone stant ter linker zyde van des Konings Ledi-
 kant, den Brief Lezende, waar in hy beschuldigt word, den Koning te willen vergeven. De Koning, met den Drinkbeeker in de hand, ziet de Medicynmeester aan, om te zien, of 'er ook eenige ontsteltenisse in het aangezicht van *Filippus* te merken is. *Filippus* onschuldig zynde, leest met een onveranderlyk gemoed den Brief, zich niet eens kreunende aan de valsheid der betichting. Ter rechter zyde van *Philippus* staat een der jonge Prinzen, met de oogen Hemelwaarts geslagen, in een droevige gestalte, met de tranen op de wangen, en de handen te zamen gewrongen, als wilde hy van den Hemel des Konings gezondheid afbidden. Naast hem ziet men een ander geplaatst, die, met een bedaarder gelaat, echter vol verlangen en vreeze, de eene hand op de borst, en de andere wat opwaarts open houdt, als eigen zynde in diergelyke bewegingen. De Moor achter hem staande en over zyn schouwder ziende, toont ook uit zyn wezen en gelaat, dat hy zo wel ontroert is als de anderen. Voor deze

Beel-

stuk
 schilde-
 ry, ver-
 beelden-
 de Ale-
 xander
 op zyn
 ziekbed-
 de.

62 *Korte Schets of Denkbeeld*

Beelden is een Vrouwtje geplaatst, in een grote werklykheid, op dat de Ordinantie des te veranderlyker en schoonder door hare tegenwerking mocht zyn; want hare beweging is groter dan die der Manne-beelden, als eigen aan de Vrouwelyke Sexe, van op het minste gerucht van kwaad vermoeden groote beweging te maken: ten dien einde houd zy de handen en armen in eene uitgestrekte gedaante, om *Filippus*, als hy schuldig was, aanstonds aan te grypen. Voorwaarts in een hoek is een Jongeling vooroverleggende, met het aangezicht bedekt, schynende vol droefheid te wezen, dat niet mogelijk is, door zichtbare teekens uit te drukken. Men wil daar door verstaan hebben den Zoon van den Medicynmeester, overdenkende dat, by aldien zyn Vader schuldig werd bevonden, van den Koning te willen vergeeven, geen tormenten zwaar genoeg zullen wezen om hem te straffen. Op den vóórgrond zit een van zyne Oversten, leunende op zyn Elleboog en hand, die eene aangename teegenwerking van alle de bovengemelde Beelden vertoond, en eest by

byzondere Welstand aan de Ordinantie mededeelt, en dezelve t'zamenbindt. Deze is zeer aandachtig toeziende en luisterende naar het Lezen van den Brief, en laat een droefgeestige ontsteltenis in zyn wezen blyken. Aan de rechter zyde van des Konings Rustplaats zit een van zyne voornaamste Vrouwen, welke den Koning volgen en vergezelschappen, Leunende met de flinker Elleboog op des Konings Ledikant, met hare hand onder het hoofd en daar op leunende, met een zeer droevig en neêrslagtig gelaat, en met de tranen op de wangen, houdende de oogen gevestigd op het voorwerp, en schynt met verlangen en kommer de uitkomst van de zaak af te wagten. Dit Beeld is in een zondanige Actie geplaatst, dat het eene teegenwerking van alle ande Toezieners met een bevallige welstant voortbrengt. Achter haar, aan het hoofden einde van des Konings Rustbedt, staat een van zyne Hoofdmannen met een bars, deftig en groots weezen, schynende een Overste der Lyfstrawanten te zyn, en bereid om des Konings bevel te volbrengen, byaldien *Filippus* schuldig werd bevonden aan de
mis-

misdad , die hem te laste gelegd word. Wat achter hem aan zyne zyde staat een Jongk Krygsheld , met een Piek in zyne Hand , zynde een Officier , by den Koning de wacht hebbende ; zyn Weezen vertoond een grote verwondering , met twee wyd opengesperde blikken , en de Neus wat opgetrokken , den Medicynmeester met verachting aanschouwende , denkende hem schuldig aan verraad : want het is eigener aan een Jongeling dan aan een bedaagt Man , om op het enkel vermoeden meerder en schielyker van een zaak aangedaan te zyn , en groter beweging , zo in de hartstochten als anders , te vertoonen , om dat 'er minder redeneering in een Jongeling plaats heeft , dan in den Ouderdom , gelyk de ondervinding dagelyks leerd. Wat verder naar dien kant staat een Vrouwtje , welker Weezen en houding grote vreze en kommer vertoond ; want hare handen sterk te zamen drukkende , en haar droevig gezicht naar den Koning wendende , toond genoegzaam haare innerlyke gesteltenisse. Hare actie schynd eene beweging te wezen , als of zy niet weet waar te

lopen. Dit Vrouwtje is daar geplaatst, om een veranderlyk welstand tusschen alle Mannebeelden te maken, en de *harmonie* of overeenstemming des te veranderlyker en aangenamer voort te brengen. Wat voorwaarts naar de zyde vertoond zich een zeer Rubust persoon, met den rug naar voren geplaatst, om eenteegenwerking van het Vrouwen- en de andere daar nevens inwaarts staande Beelden te maken. Hy ziet uitwaarts van het stuk, met een groots gelaat, als of hy tot de Aanschouwers wilde spreken, en zeggen, hebt gy geen medelyden met den grootsten der Koningen, in zulk een elendigen staat? Hy is van een' bejaarden Ouderdom, bars van weezen, en zodanig gestelt, om de by hem staande Beelden des te aangenamer te vertonen. Het allervoorste Beeld, in een hoek zittende, is in een heel byzondere actie geplaatst, met de hand onder de kin en den elleboog op het been, staroogende op den Koning, en met grote aandacht toelufferende. Deze actie geeft een grote welstand, en tevens een grote veranderlykheid aan de Ordinantie, als zynde in een byzondere

E

zit-

66 *Korte Schets of Denkbeeld*

zittende welstand geschikt. Wat meerder inwaarts naar den Koning staat een Beeld met de rug geheel buitenwaarts van het Schildery, wyzende naar den Drinkbeeker des Konings, en schynt aan zyne actie over het onderwerp van de zaak te spreken, tegens de bystaande personen. Hy is recht van achteren verbeeld in een' stilstaande, gemakkelyke, natuurlyke en grootse stand, om dat het eigen is aan grote personagien, een natuurlyke en deftige welstand in hun persoon te verbeelden; gelyk deze een van des Konings voornaamste Hovelingen vertoond. Recht midden in het stuk voor den Koning is een Jongeling geplaatst, verbeeldende een van des Konings Pagien: want zyne geheele actie wyft genoegzaam aan, dat hy bereid is dienst te doen, hebbende in de eene hand een bord van Goud, en de andere hand op een zilvere Vaas, en zyn aangezicht naar den Koning gewendt. Zyne actie is buigende en op de eene knie leggende, op dat hy geen belemmering veroorzaken, noch het gezicht der principaalste Beelden beletten, maar een algemeene welstand aan de geheele

heele Ordinantie geven zoude; als mede om geen grote ledige plaats te laten, maar een zamenbinding op een Teegenwerkende wyze aan het stuk toe te brengen. Alle de achterste Beelden zyn ook ieder in een byzonder actie gestelt, en met een byzonder hartstocht aangedaan, want de een luistert toe met de vinger op den mond, anderen staröogen op het voorwerp. Verder achterwaarts ver- toond zich een Jongeling, by een Py- laar opklimmende, om mede te zien, en zodanig geplaatst, op dat de va- riatie des groter ware. Booven, en aan de zyde nederwaarts, is een Ko- ninglyk Gordyn, dat mede te gelyk tot den grond dient, alwaar eenige Beelden onder geplaatst zyn, en daar van beschaduwte worden. Aan de rechter zyde in den hoek staat in een Nis een Veenus beeld. Zynde deze zyde open gelaten, op dat de achter grond niet geheel verstoopt zy, en het vertrek des Konings zich des te heer- lyker en grootser zoude vertoonen. Aan de linker zyde in het stuk ach- terwaarts is een Jongeling, die het Gordyn opschuift, om dat het geen

hinder of beletzel aan de Toezien-
ders zoude te weeg brengen.

Verder
verkla-
ring van
het bo-
ven be-
schre-
ven
stuk.

Alle de Hertstochten van de ge-
heele Ordinantie zyn naar rato van
de perfoonen uitgedrukt, zynde het
in een iegelyk kennelyk en te zien,
waar van zy aangedaan zyn. De Ko-
ning ziende naar den Medicynmee-
ster vertoond een flaauwe opletten-
heid, door een weezen dat er heel
ziekelyk en pynelyk uitziet, met een
betrokken aangezicht. De andere
Beelden zyn naar de Jaren van de
perfoonen, welken zy verbeelden,
min of meer over het droevig Lot
aangedaan, Want, als ik meer gezegt
hebbe, het is eigen en de ondervin-
ding leerd het, dat een Jongeling
naar het uiterlyke meer aangedaan
fchynt, dan een Man van jaren; het
welk ook, zo veel doenlyk is ge-
weeft, in ieder Beeld naar de hoeda-
nigheid des perfoons, zo in de Vrou-
wen als in de Mannen en Jongelin-
gen, geöbserveert of waargenomen
is. Want men zal bevinden in Vrou-
wenbeelden, dat ze of geheel verfla-
gen, of zeer fchielyk ontroert wor-
den, gelykerwys wy in ons stuk ook
waar-

waargenomen hebben. Want het Beeld met het groene kleed wil op de minste geruchten *Philippus* terftond aangrypen; die met het blauwe kleed vertoond zo wel in haar wezen, als in de *Actie*, een geheele verflagenheid en kommer voor het Leven des Konings. De Mannebeelden in 't algemeen zyn van geen minder, maar deftiger droefheid ontroert, en de *Actiën* zyn Mannelyker en grootfer.

Wat de betekening aanbelangt, ik heb naar vermogen, en om de Historie des te aangenamer, vreemder en konftiger te maken, dus ook met verandering te verryken, alle de Beelden van een byzondere proportie of gefalte gemaakt. Want men zal 'er eenigen in vinden welker proportie niet ongelyk is aan die van een' *Hercules*, anderen aan die van een' *Faunus*, of met den *Glandiator* overeenkomende, ook die niet ongelyk aan de gedaante van een' *Apollo* zyn, en andere proportien meer, na rato van jaren en Jongelingschap; zo dat men onder de 27 figuren, welken het stuk uitmaken, geen twee in gefalte gelyk zynde Beelden zal kun-

Van de
Teekening.

nen vinden, zo ten aanzien van den omtrek der Deelen, als in byzonderheid der aangezichten, de klederen en andere Sieraden zyn ook verschillende, en des Konings voornaamste Hovelingen heerlyk uitgedoft, met gouden Helmen en andere pronksieraden verrykt: doch des Konings Rustplaats is inzonderheid rykelyk en groots, met een purperen kleed met goude Bloemen overdekt, alles is daar in op een grootse wyze geplooit, en alles dat klein en miefer is, en daar door eene onaangenaamheit veroorzaakt, daar uitgelaten; ook hebbe ik het naakt op de byzondere Deelen daar door heen laten speelen, en de meeste uitsteekende partyen grote lichten gegeven.

En verandering der kleuren.

Betreffende de veranderlykheid in de kleuren, dezelve zyn in zodanige order waargenomen, dat alles zeer natuurlyk na de schoonheid, Ouderdom en Jongelingschap gecolloreert is, en zulks in zodanige vermindering van stant of plaats, als 'er vereischt word: en in alle deze menigte van Beelden is een verschillendheid van kleuren, zo wel in het naakt, als in de kleeding, geschikt, zo dat'er
niets

niets hard en stotende in is, maar alles zacht en smeltende, en in eene algemeene harmonie en samenbinding van het geheele Lichaam, daar niets afbreekende of scherp in gevonden word. In des Konings Beeld bevind men een geelachtige zieke kleur, het Vrouwtje naast aan hem een zeer schoone Tynt, *Filippus* heeft een gezonde bejaarde kleur, en de andere Beelden zyn alle minder of meerder schoon, naar mate datze nader by, of verder van het voorwerp af zyn, of dat zulks van een minder belang in het stuk vereischt word. En om het oog een meerder aandoen tot het principaalste droevig Schouwspel te doen hebben, is het licht midden in het stuk geplaatst, op dat het met den eersten opslag van het oog den aanschouwer terstond leide op het voorwerp van den grootsten der Koningen in dien staat leggende, en om het treurig gelaat van de daar nevens staande Beelden des te klaarder te merken. De afwykende Beelden, zo aan den eenen als aan den anderen kant, verminderen alle, naar mate datze van het voorwerp afftaan; en om den welstand van het licht en

bruin des te schooner en veranderlyker te hebben, zyn eenige Beelden groepswyze door het Koninglyk Gordyn beschaduwte, het welk een zeer veranderende en zagte welstand voortbrengt, en de verdere Beelden achterwaarts wykende, verminderen al zagtes om geen schielyke stooting te veroorzaken tegen het zagte bruine kleed of gordyn, dat van een groene purpere weërschynende kleur is, het welk een zagte smelting aan het achterste toebrengt. Beide de kanten van het Schildery zyn stilletjes gehouden, en die het eerste van het Licht afzyn ontfangen een zagter licht, by gevolg de meeste bruinite. Aan de Beelden op de voorgronden is een byzonder kracht, en een veel groter en sterker bruinite, dan aan de geenen die meerder inwaarts staan. Echter is aan den Jongeling eene zagte heldere weërschynende kleur gegeven, op dat het geen harde stooting aan de principaalste Beelden der Historie geven zoude. Want men moet aanmerken, dat het voornaamste voorwerp het Licht door een Venster ontfangt, het welk daar op zyn grootste kracht uitstort, zo dat de
overige,

overige Beelden naar rato meerder of minder licht komen te genieten, weshalven de voorste Beelden allengs meer kracht van bruinite ontfangen.

Wat de plaatzing der kleuren in 't algemeen aangaan, dezelve zyn in zodanige order geschikt, dat zy, die 't meeste moeten spreken, ook het schoonste en aantrekkelykste zyn. Dat de voorste Beelden donkere en bruine kleuren gegeven zyn, is geschied, op dat ze geen belemmering zouden te weeg brengen aan de schoone en heldere kleuren, daar het principaalste van de Historie mede verfiert is, en het gantsche Licht is in eene algemeene harmonie verspreid, invoegen dat 'er een zachte smelting over het geheele werk is, en het eene overeenkoming aan het zelve te weeg brenge. De kleuren zyn zo zagt tegen malkanderen en smeltende geschildert, zo van de naakte als bekleedde, dat 'er geen snyding in den omtrek is, zo aan dag- als schaduwzyde, waar door de natuurlyke verbeelding van alles, dat rond is, zich des te natuurlyker en schooner ver- toont, en ook een zaak zyne eigen- schap geeft. Want een Beeld, of

iets dat rond is, ontfangt zyn licht op het midden van het verlichtte, en heeft maar één plaats daar het zyn eerste Licht ontfangt, en van die plaats af moet alles allengskens van licht verminderen. En zulks moet ook in eene algemeene Historie, uit een enkel voorwerp bestaande, waargenomen worden.

Besluit
met een
verma-
ning des
Schry-
vers.

Wat de sieraad der Beelden en al het overige betreft, dat zou den Lezer te lang en te lastig vallen, als ik alles wilde aanhalen, om dat zulks in eenige Beelden ongemeen en zeer uitvoerig is, gelyk ook het geheele werk van zodanige uitvoerigheid is, dat 'er mogelyk weinig diergelyke zal gevonden worden, nademaal de grootheid van het stuk of Historie, met de ongemene sierlykheid en rykheid der Ordinantie te zamen gestelt is; en het is ook volgens het algemene Denkbeeld der grootste Meesters, welken ik zo in Vrankryk als in Italie en elders van de Konst heb hooren spreken, en der beste *Auteurs* die van de Konst geschreven hebben, dat een Historie deze hoedanigheden behoort te hebben; te weten, in een Ordinantie, dat de Hoofdpersonen het

het meest behoren te spreken, en het oog des aanschouwers met den eersten opslag tot zich te trekken. En wat het Licht aanbelangt, daar behoord ook een byzonder hoofdlicht te worden waargenomen, wanneer het zelve in een vertrek verbeeld word, en ieder Beeld, het zy voorwaarts of achterwaarts wykende, moet zyn verandering van dag en schaduw, naar de verplaatsing van het principaalste Licht, en zyn meerder of minder Licht ontfangen. De Teekening moet veranderlyk in een menigte van Beelden waargenomen, en zyn denkbeeld in het navolgen van het Leven met het *Antique* te zamen gevoegt worden, te weeten in het naakt; om dat men het Leven niet zo schoon in eenig Mensch kan vinden, als de Ouden het ons hebben nagelaten. De Hartstochten betreffende, daar in behoord men gestadig de natuurlyke beweging van 't Menschdom te observeren, en tot hulp te neemen de beste voorwerpen dies aangaande, waar in uitgemunt hebben, *Raphaël, Dominiquin, Le Brun, Corregio, Guido* en *Carel Marat*; deze Meesters hebben ook in

76 *Korte Schets of Denkbeeld &c.*

in het plooyen der klederen ſchoone
Leſſen ter navolging gegeven , en
hunne naakten daar door laten zien.
De klederen moeten ook in ieder
Beeld veranderlyk zyn , echter met
grote omzichtigheid geplaatſt wor-
den, op dat het niet te hard tegen
malkanderen ſtoote , en de wyking
langzaam en zagt ſmelte; inſgelyks
dat het geheele werk eene algemee-
me zaamenbinding behoude, en eene
aangename en natuurlyke harmonie
voortbrenge: doch boven al ſtaat hier
wel op gelet te worden , dat de
principaalſte Beelden, die het meeſte
de *Historie* uitmaken , de grootſte,
ſchoonſte en krachtigſte *Lichten* ont-
fangen. De *Houding* is een grote
noodzakelykheid voor het gantsche
werk, en is van de oude *Meesters*
niet wel gekent ; maar in latere ty-
den door *Rubbens* , de *Bruin* , en
anderen, tot grooter en beeter vol-
maaktheid gebracht; zo dat men de
latere *Meesters* daar in behoord na te
volgen. Want zonder de zamenbin-
ding van het *Licht* en *bruin* is 'er
geen *houding* in het geheele werk te
brengen, maar het zal een verwarde
Chaos blyven.

E Y N D E.

CATALOGUS

VAN

BOEKEN,

Dewelke te bekomen zyn by JACOBUS RYCKHOF, JUNIOR. Boekverkoper over de Trappe van de Beurs - Sluys, tot Amsterdam.

Anmerkingen over de Grootheid en waarschynlyke Nadering van het gevaar, dat de Oostenryksche Nederlande, in hande van Vranckryck vallen zullen, Duyts en in 't Frans 8o.

De Engelze Spectator of Verrezene Socrates 8o. 8. Deelen.

De Hollandze Spectator groot 8o. 12 Deelen.

Elemens du Pilotage, par le P. Pezenas, de la Compagnie de Jesus, 80v. Fig.

Fockenbroqs Werken, 2 Deelen 8o.

Fargue (La). Staatkundige beschryvinge van den Huyze Oostenryk 8o.

Eresnoy, Deffense de la Nation Hollandoise. 8o.

— Over de Schilderkonst, 8o.

Gezang van het Vereenigde Nederland, 4o.

Ge.

Gevallen van de Gravinne van Gondez, 2.
Deelen. 8o.

Histoire du Prince François Eugene de Savoie, 5.
vol. 8o.

————— ————— ————— dezelve 2 vol. 8o.

Hollandois (le) ou Lettres sur la Hollande. 8o.

Jan de Regts, Slegtentyd, Mengeldichten,
Gezangen, en Nacht-wacht, 3de Druk, 8o.
met Plaatén.

Journeal des Savans, depuis 1709, jusqu'à pré-
sent.

't Leeven van den Hertog van Ripperda, eerst
afgezant van de Staten Generaal, by zyne
Cath. Maj. vervolgens Hertog en Grande van
Spanje, daarna Bascha en eerste Staats-Die-
naar van Mulei-Adalah, Keizer van Fez en
Marocco, 2. Delen 8o. In 't Frans en Duyts.

Leven en Bedryf van Stanislaus, Koning van
Polen, door Isaac le Long, 2 Deelen 8o.

Luike (J), Tafreelen der Eerste Christenen,
bestaande in 92. Konstprenten, berymt door
P. Langendyk, en Claas Bruyn 8o.

*Memoires de feu Mr. de Basville, Intendant de
Languedoc*, 8o.

*Magazin des Evenemens, de toutes Genres, passez,
présens & futurs, &c. &c. &c.* 3. Vol. 8o.

*Observations sur les Ecrits Modernes, continué par
l'Observateur Poligraphique & Recueil des Pié-
ces Fugitives*, 2 vol. 8o.

P. Abrams Werken, 8o.

Quak-

Quakzalvery der Geleerden, door J. B. Men-
ken, uit het Latyn vertaalt 8°.

Telemaque Travesti, par Mr. de Marivaux, 2
vol en 4. Parties.

Titfing, over de Koorts, op de Scheepvaart,
8°.

Verzameling over eenige nieuwe en zeer fraye
verhandeling over de Wedergeboorte, 8°.